

רחובות – לחיות בתוך ציור

מסע בזמן מיסוד המושבה עד היום בראי ציירים
ומספרי סיפורים

צבי תדמור מיכאל זלטקין

רחובות – לחיות בתוך ציור

מסע בזמן מיסוד המושבה עד היום בראי
ציירים ומספרי סיפורים
טקסט: צבי תדמור
איורים – שנת 2023 : מיכאל זלטקין

עריכה לשונית: חיה הוברמן
הדפסה: דפוס שלום, פרדס חנה

על העטיפה:

קדמית: מראה המושבה במבט למזרח.
צייר אשר פלדמן (תחילת שנות ה-30)
באדיבותה של עדה עמית.
אחורית: מאיץ החלקיקים על שם קופלר,
צייר מיכאל זלטקין (2020)

תודתנו העמוקה נתונה למוזיאון נחום גוטמן,
למשכן לאמנות עין חרוד, לעוזבון לודוויג
בלום, למוזיאון בית ראובן, ולאמנים ולבני
משפחותיהם על אדיבותם, שהעמידו את
היצירות שברשותם לצילום ולשילובם בספר:
שלום אהרוני, חיים ארונשטאם, לודוויג בלום,
ורדית בן משולם קורש, תמר גודר, נחום
גוטמן, עמיחי גורי, אילנה הדני, דרורה וולקני,
מיכאל זלטקין, נעמי חסקלברג, אן טוגנדרייך,
מרים טורנובסקי, ד"ר זאב וולטר יונס, עודד
ישראלי, רפאל ליפקין, לילי פדר, משה פז,
אשר פלדמן, שלום פלש, נעמי סמילנסקי,
סבינה סעד, עפרה קציר, ראובן רובין, הרמן
שטרוק, מנחם שמי, ציונה תג'ר, צבי תדמור.
תודה לחיה הוברמן על עריכה לשונית מיטבית
ועל התנדבותה.

תודה להדס אביבי מנהלת הארכיון העירוני
שחשפה בפנינו את אוצרותיו של הארכיון ועל
הצעותיה הנבונות בקידום הפקת הספר.

הספר מוקדש לחתני (מ.ז) האהוב ארו פלקסר, טייס מסוק קרב קوبرה במילואים אשר נפל בעת אימון מבצעי כתוצאה מתקלה ברוטור הזנב בשל כשל תחזוקתי ב 12 במרץ 2013 בהיותו בן 31 בלבד. ארו היה אדם, חוקר, טייס, אבא, וחרש את הארץ לאורכה ולרוחבה. על דרכו המיוחדת ניתן לקרוא בספר " דרך ארו - לגעת באדם - לגעת בשמיים " על ידי סריקת הקוד המופיע למטה.

הספר מוקדש גם לסא"ל במילואים נועם רון, שותפו של ארו בטיסתם האחרונה.

רשימת הסיורים בסיפור וצבע

11	רחוב יעקב
35	רחוב נורדאו
41	רחוב בנימין
53	רחוב מנוחה ונחלה
67	רחוב הנשיא הראשון
75	רחוב הרצל
89	רחובות וייצמן ואחד העם
97	רחובות טלר, חרל"פ וביל"ו
113	שכונות שעריים ומרמורק
127	פארק המדע, מכון וייצמן למדע ובית האמנים
147	מוזיאון הפרדסנות
161	כפר גבירול (אל קוביבה)

המושבה רחובות מחלוצה בחקלאות לפסגת המדע בראי ציירים ומספרי סיפורים.

הספר "רחובות - לחיות בתוך ציור" נועד להציג את יופייה של העיר רחובות, אשר נוסדה בשנת 1890 כמושבה חקלאית עצמאית על ידי יהודים מלאי אמונה וחזון בשיבתם לארץ ישראל ובבנייתה. ברחובות הם נטעו אלפי דונמים של כרמי גפנים ושקדים, שלימים פינו מקומם לפרדסים, ורחובות הפכה ל"עיר ההדרים". ממושבה חלוצה בתחום החקלאות המדעית המודרנית הפכה לעיר המובילה היום את המדע והטכנולוגיה בישראל.

מי שמסיר בעיר יבחין בעשרות בניינים, מוסדות ציבור וחווה חקלאית אשר עברו שימור. יחד עם האתרים: מכון וייצמן למדע, פארק המדע, הפכה רחובות למעין מוזיאון היסטורי וארכיטקטוני חי ומרהיב. הספר הנוכחי לוקח את הקורא לעברה המפואר וליופייה המיוחד של העיר מייסוד המושבה ועד היום.

עשרות ציירים ישראלים בעלי שם, מפורסמים בארץ ובעולם וציירים מקומיים, ציירו את רחובות מיום היווסדה וראו בה שילוב של יופי, רוח ציונית, יזמות ועשייה. סופרים ומשוררים כתבו על יופייה של רחובות, תיארו את מראותיה מלאי החן, את ריחם המשכר של הפרדסים, של כרמי השקדים, ואת האווירה הרומנטית של ימים רחוקים.

מאז, לאורך השנים חלו שינויים רבים בעיר. שבילים הפכו לרחובות, פרדסים הפכו לשכונות מגורים, למכוני מדע ולמוסדות תרבות. אולם, שימור יופי העבר והאסתטיקה עמדו בלבו של כל פרויקט בנייה חדשה.

ביקשתי להציג בספר את נופיה של רחובות המשתקפים בציורים, ברישומים ובאיורים, להעביר לקורא את המראות, הריחות והצבעים שחוו תושביה לאורך הדורות. הקורא ילמד מהציורים ומהסיפורים המלווים אותם על התפתחותה ההיסטורית של המושבה ועל עיסוקים שנהגו בה, שהיו ואינם: רפתנים, מקלפי שקדים, אורזי תפוזים, מבשלי אוכל במטבח לפועלים ועל תעשיית היין ביקב.

האמן, הצייר מיכאל זלטקין, נענה להזמנתי והצטרף אלי למסע מרתק בזמן לספר את סיפורה של רחובות כפי שהיא נראית כיום לנגד עיניו, באיורים שיצר בעט דיגיטלי המוגשים לכם, בסגנונו המיוחד, שובה הלב והשופע שמחת חיים. מיכאל ממחיש לנו את השינויים שחלו ברחובות במהלך מאה השנים האחרונות.

הספר ערוך באופן המאפשר סיורים ברחובותיה של העיר ובאתריה. נציין שבמושבה רחובות, לפני מאה שנים, נוסדו מכוני מחקר מדעיים ומוסדות להשכלה גבוהה. בחקלאות: תחנת הניסיונות החקלאית, לימים מכון וולקני, והפקולטה לחקלאות מזון וסביבה. פיתוח תעשייתי ותחומי הייטק: מכון מחקר מדעי ע"ש דניאל זיו ולימים מכון וייצמן למדע. לידם הוקמו חברות בענפי מדע וטכנולוגיה השוכנות בפארק ת.מ.ר ע"ש יצחק רבין ז"ל.

תרומתה הגדולה של רחובות למפעל הציוני, ולקידום המחקר המדעי בישראל מצאו ביטוי בעיצוב סמלה על העיר בשנותיה הראשונות: פרי ההדר, ספר, ומיקרוסקופ. עיצובו החדש של הסמל מבטא אף הוא יזמות מדע ותרבות.

צבי תדמור

טכניקת הציור E-פרון

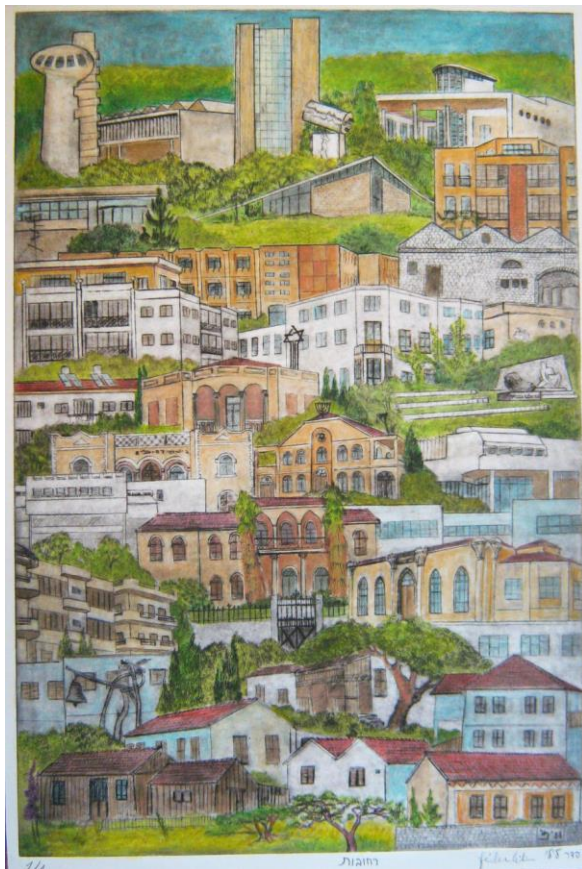
בספר זה מצויים 65 ציורים המשקפים את מראה העיר רחובות וחייה השוקקים בשנת 2023. הציורים נרשמו לאורך סיורים רגליים רבים לאורכה ולרוחבה של רחובות בהנחייתו של צבי תדמור. הפקת כמות כזו של ציורים תוך זמן קצר התאפשרה בזכות טכניקת הציור E-פרון אשר פיתחתי ושמשה אותי במסעות איור מקיפים של ישובים בכל רחבי הארץ.

בטכניקה זו הציורים נעשים ממבט ישיר (לא מגלויות או צילומים) ביד חופשית, באמצעות עט דיגיטלית על מסך הטלפון החכם שלי (סמסונג NOTE 20). בשלב הרישום כמעט ואיני מביט על המסך ועיני ממוקדות על האובייקט המצוייר. כך נוצר קשר עין ויד ללא תיווך של מחשבות. זמינותו של הטלפון מאפשרת לשלוף אותו מן הכיס בכל מקום או אירוע המושכים את ליבי ולציירו מיד. אין לי צורך בכלי ציור מסורבלים או בזמן הכנה - הסטודיו שלי נמצא בכיס החולצה שלי. מיכאל זלטקין

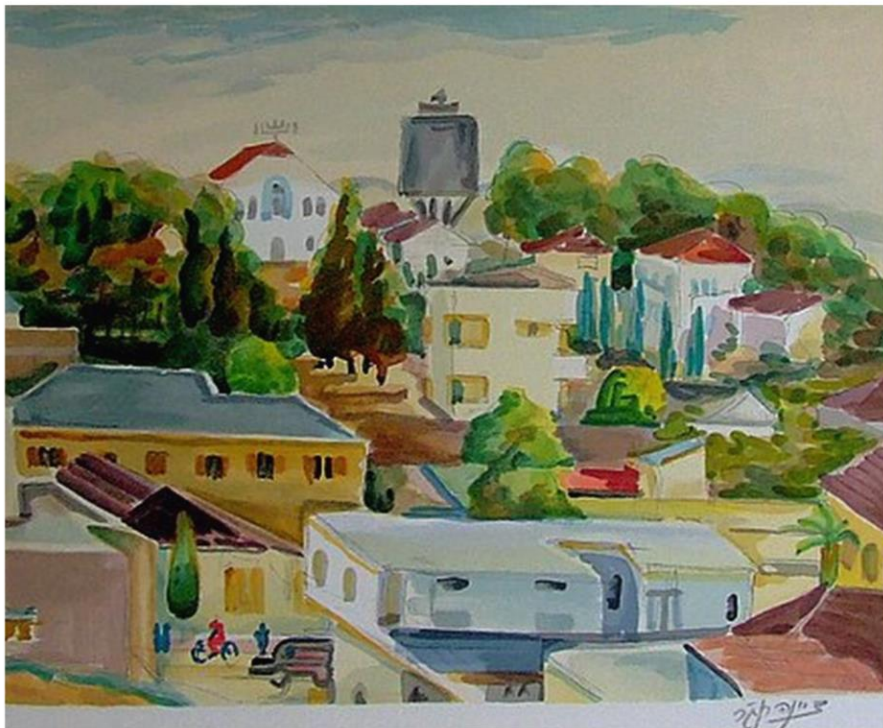
על המחברים

צבי תדמור יליד רחובות, הינו מוסמך האוניברסיטה העברית בגיאוגרפיה עם התמחות בלימודים עירוניים. בעבר היה חבר הנהלת בנק ישראל. צבי חוקר את תולדותיה של העיר רחובות זה למעלה מעשור ומחקריו מתפרסמים באתר האינטרנט של ארכיון העיר רחובות www.rehovotarchive.org.il היום הוא מרצה להיסטוריה ולגיאוגרפיה ומצייר.

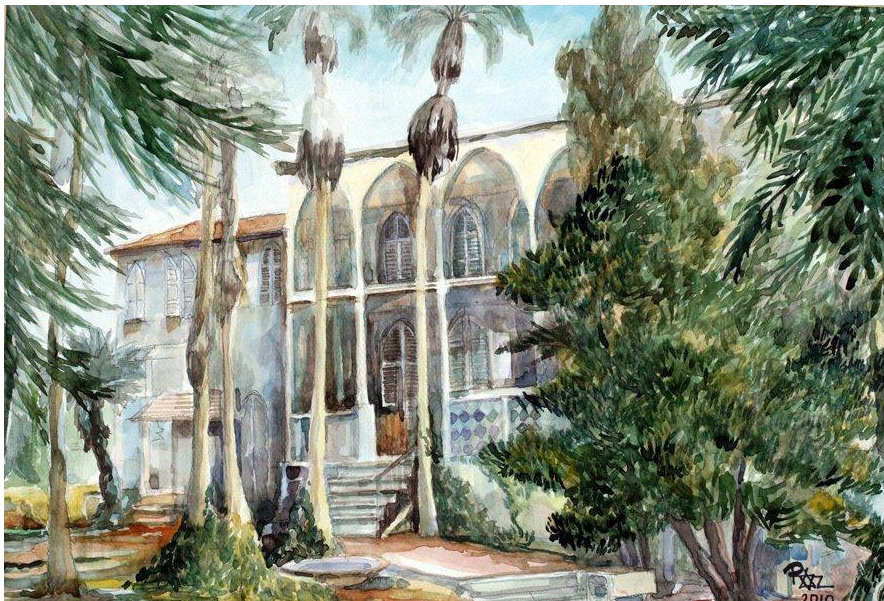
מיכאל זלטיקין הינו צייר ודוקטור לפיזיקה המחלק את זמנו בין ציור למדע. את הדוקטורט שלו עשה במכון ויצמן למדע במשך ארבע שנים וכאן נחשף לייחודה של רחובות וליופיה. בעשר השנים האחרונות מיכאל מאייר את ערי ישראל בשיטת ה-E - פרוץ ופרסם את 800 ציוריו באתר www.Israel-in-color.com , במספר ספרים ובסרטונים בערוץ היוטיוב " ערי ישראל - לחיות בתוך ציור".

בתים ואתרים היסטוריים ברחובות - לילי פדר - 1990

נוף עירוני של הגרעין ההיסטורי במושבה רחובות - ציונה תג'ר - 1932

רחוב מנוחה ונחלה 54 רחובות - משה פז - 2010

רחוב יעקב

הרחוב הראשון במושבה, על שם יעקב ברוידא, ראש אגודת "מנוחה ונחלה" בוורשה, סוחר אמיד ונדיב. תרם לוועד המושבה 48 מגרשים לצרכי ציבור, את בית המרחץ והשוק ואת בית "תלמוד תורה". סימה אשתו תרמה את הכסף לבניית בית הכנסת הגדול "אהל שרה" הנקרא על שם אימה.

בית מלכה וחיים יוסף יפה

ח"י יפה, חבר ועד המושבה, היה בן שמונים כאשר פנה לחבריו בוועד וביקש אישורם לרכוש שני מגרשים בדרך יפו (הרצל) פינת רחוב יעקב. היו שהתנגדו, כי רצו לשומרם לצרכי ציבור. יפה הסביר לחבריו בוועד המושבה כי קשתה עליו ההליכה בשל המרחק הרב ממקום מגוריו אל בית הכנסת הנמצא בסמוך.

רחוב יעקב 1 רחובות- צבי תדמור- 2018

בקשתו נענתה. אחרי
שהשלים את הבנייה
התבררה כוונתו
האמיתית לפתוח יקב
במקום, וידוע, כי ליקב
נחוצים מים ואותם
ניתן היה להביא מבאר.
המושבה ששכנה ליד.

החצר האחורית של
בית יפה - 2023

עץ האקליפטוס ששרד

ביום בו התבשר אהרון איזנברג, גנן המושבה, על הולדת בנו, ב - 13 ביוני 1896 הוא ניגש אל המשתלה אחזו בידיו את שתיל עץ האקליפטוס, ונטעו בחזית בית ועד המושבה. במלחמת העצמאות 1948 הטילו המצרים פצצה על בית המועצה שנהרס. עץ האקליפטוס נשרף מהאש שפרצה במקום ושרד.

עץ האקליפטוס - 2023

בית משפחת אפל

צבי אפל, אחיה של בתיה מקוב בנה את הבית. יוסף נכדו התייתם מאביו בגיל 7 ונשלח לבית היתומים בירושלים. בגיל 15 חזר הביתה. היה חבר בתנועת בית"ר ולימים הצטרף ללח"י. בני הבית חוו פוגרום ומכות מידי פועלים חברי הסתדרות העובדים, שמנעו בכוח מהפועלים הבית"רים לעבוד בבניין. לא אחת, יוסף הסתיר בביתו את

רחוב יעקב 7 רחובות- משה פז- 2018

חבריו הבית"ריסטים שנרדפו על ידי המשטרה הבריטית, נסע איתם לסוריה להבריה
חומרי נפץ ונשק לחבריהם במחתרת. נתפס ונכלא בטרון. נחמה רעייתו נשאה בעול
הפרנסה. לימים יוסף התמנה לגנן הראשי של עיריית רחובות.

בית אפל - 2023

בית יוספזון, הבית הראשון ברחובות

יהודה לייב יוספזון היה הראשון שבנה את ביתו ברחובות. בט"ו באב 1890 הונחה אבן הפינה ובי"ט בכסלו 1890 התקיימה בו האספה הראשונה של אנשי המושבה ונבחר הוועד הראשון. סיפרו כי למחרת חתימת החוזה לרכישת אדמות דוראן ביקשה אולגה, אשת יהושע חנקין, מניסן קנטרוביץ ומיהודה יוספזון שילונו את לילה במקום כדי לקבוע עליה חזקה.

רחוב יעקב 20 - ורדית בן משולם קורש - 2010

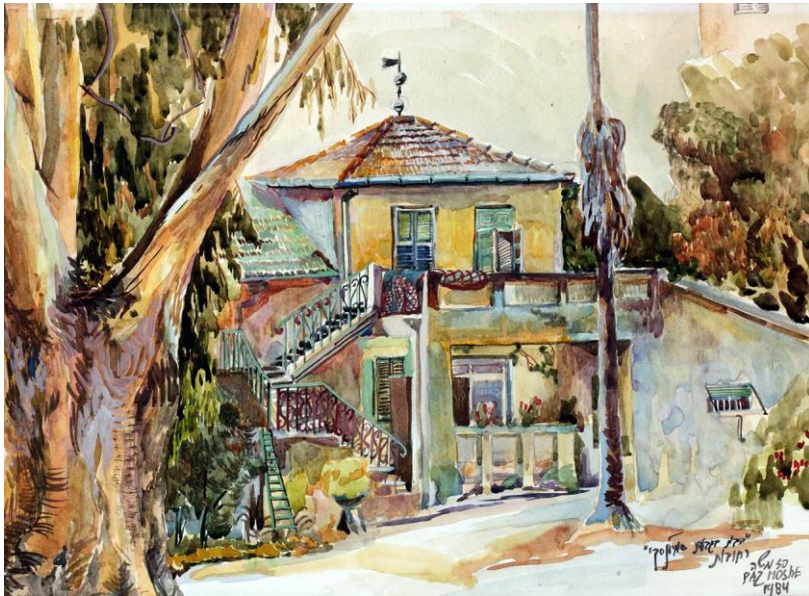
בשיחתם ליד הבאר שעל דרך יפו, הביעו רצונם לקבוע את מיקום בתיהם. ניסן עלה על הגבעה הפונה מערבה, ויהודה עלה על הגבעה הפונה מזרחה. הם צעדו זה לקראת זה ובמקום בו שמעו זה את קריאתו של זה עצרו. הם סברו, כי במקרה צרה, כל אחד מהם יוכל לשמוע את צעקת חברו ולבוא לעזרתו.

בית יוספון - 2023

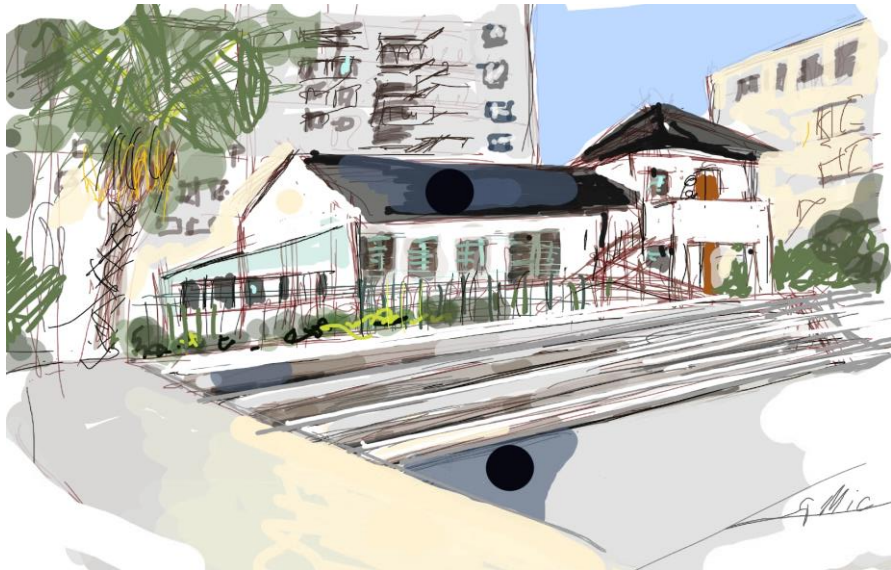
בית דונדיקוב

רכישת אדמת דוראן הסתיימה בהצלחה הודות ליהושע דונדיקוב, שנתן ליהושע חנקין 10,000 פרנק כמקדמה לרכישת הקרקע. דונדיקוב בנה את הבית השלישי במושבה על הגבעה ברחוב יעקב, במגרש בן 20 דונם, שהשתרע בין רחוב בנימין לבין רחוב יעקב. בעליית הגג של ביתו הלין את פועליו, ובשעות הערב נהג לשמח אותם בנגינה על

רחוב יעקב 28 רחובות- משה פז- 1984

כינורו. הוא החל לפתח את משקו, בנה גדר מאבני כורכר והספיק לנטוע בחצרו שדרת עצי אקליפטוס. נוכחותם בולטת כיום בנוף המושבה. דונדיקוב נפטר בגיל 27 מדלקת ריאות ב - 1892. אלמנתו גוסיה המשיכה לגור במקום עם שתי בנותיה אסתר ונחמה. משה סמילנסקי נישא לאסתר לאחר פטירתה של צילה אשתו ב- 1933 ועבר לגור בבית דונדיקוב. כיום משמש הבית כגלריה עירונית.

בית דונדיקוב - 2023

בית השומרים, רחוב יעקב ליד בית דונדיקוב

בתחילה היה הבית חנות האריגים של יהודה לייב מינקוב. לידו, במרום הגבעה, עמד פעמון המושבה. בימי מלחמת העולם הראשונה הפך לבית השומרים. נחום גוטמן בספרו "החופש הגדול או תעלומת הארגזים" כותב ומאיר את הבית. במאורעות תרפ"ט 1929 ותרצ"ו - תרצ"ט 1936 שכן בו מטה ארגון ה"הגנה".

רחוב יעקב 30 רחובות- אילנה הדני ונעמי חסקלברג- 2010

שיחזור לוח מודעות משנות ה 50 מוצב במקום בו עמד בית השומרים - 2023

בית עובד ומיכל איזנברג

עובד, יליד רחובות, בנו של אהרן איזנברג, היה פעיל בהתאחדות האיכרים. תרם רבות לפיתוח ענף ההדרים, ומייסד בית הספר החקלאי בפרדס חנה. מיכל, רעייתו הייתה פעילה בוויצ"ו. איזנברג כיהן כחבר ויו"ר הנהלת אגודת "פרדס". ממייסדי בית הספר התיכון החקלאי בפרדס חנה. היה חבר במועצת אורט ובמועצות ממשלתיות נוספות.

רחוב יעקב 21 רחובות- ורדית בן משולם קורש- 2010

כתב מאמרים על תולדות היישוב החקלאי. הקים לזכר אביו את מושב "רמת אהרן",
לימים שכונה ברחובות. הבית נבנה ב- 1921.

בית עובד איזנברג - 2023

בית משה סמילנסקי

כאן בחצר, ליד הרפת, האורווה וכלים חקלאיים, עמד ביתו של משה סמילנסקי- איכר, סופר ומנהיג ציוני. בשנת 1892 השתקע ברחובות בה היה כורם, פרדסן, איש חינוך, עורך "בוסתנאי". במלחמת העולם הראשונה התנדב לגדוד הארץ ישראלי של הגדודים העבריים. לאחר המלחמה יסד את התאחדות האיכרים ועמד בראשה.

רחוב יעקב 27 רחובות- דרורה וולקני- 1945

עמד בראש המנהיגות הביטחונית של רחובות עד 1936. במקביל גאל קרקעות בנגב. ספריו ההיסטוריים והבדיוניים תיארו את חיי היישוב ובני הארץ, יהודים כערבים. דמותו הונצחה גם בספריו של ס. יזהר "הכרכרה של דוד משה" ו"צניחה מהצמרת".

בית משה סמילנסקי - 2023

בית העם, הספרייה והיכל התרבות

בית-העם, המקום בו נערכו אירועי התרבות של המושבה מאז 1913. בראש חברת כרמל עמד זאב גלוסקין. בהסכם עם ועד המושבה נתנה החברה 20% מרווחיה ובנתה את בית העם. ב- 1933 נבנו ספרייה ובית תרבות עם במה גדולה שהתאימה להשמעת

רחוב יעקב 48 רחובות- סבינה סעד- 2011

קונצרטים עם תזמורת סימפונית, ובמה מסתובבת להצגות תיאטרון וגם נפתח בימי הקיץ. באולם הוקרנו סרטי קולנוע, ובחגים התקיימו מופעים של תלמידי בתי הספר ושל "בימת הנוער". ב-2014 שימרו את בית-העם, וכיום הוא משמש כמבואה להיכל תרבות חדש.

בית העם - 2023

סיפורו של הגנרל שובל ועץ הזית

הגנרל הנרי שובל, מפקד כוח אנו"ק, שחרר את רחובות מהצבא העות'מאני ב- 1917 וקבע בה את מפקדתו. בין שובל ולוחמיו ובין תושבי רחובות נוצרו יחסי ידידות. בינואר 1918, הוזמן שובל למסיבת ט"ו בשבט בבית העם, ואהרון איזנברג הזמינו לנטוע עץ ואמר: "...זוהי המתנה אשר אנו, הזורעים והנוטעים, האיכרים והיוגבים, נותנים לו. יקום וייצא עימנו החוצה לשעה קלה". הגנרל וחיליו המפקדה יצאו החוצה ישר לגשם שוטף והגנרל נטע עץ זית בחזית בית-העם. שובל התרגש ואמר: "זהו הכבוד הגדול ביותר לו זכיתי בימי חייו- לטעת עץ זית בארץ הקודש".

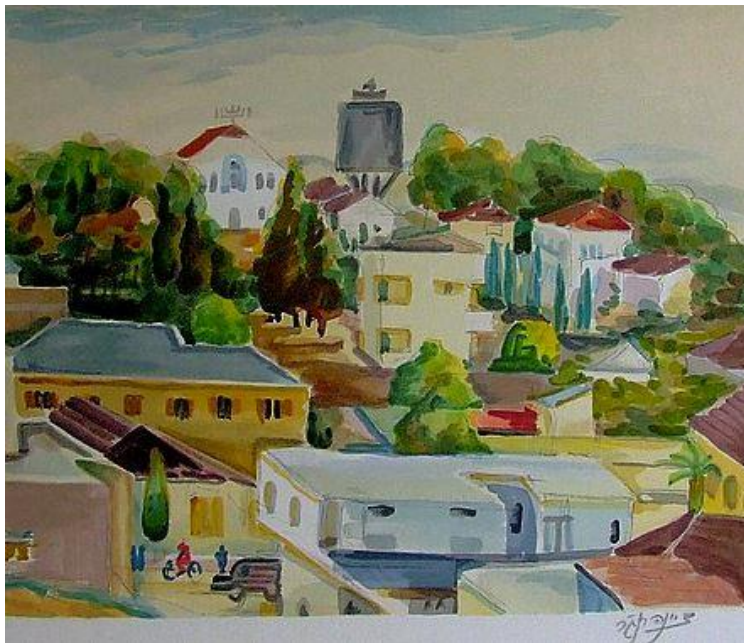
רחוב יעקב 48 רחובות- ורדית בן משולם קורש, 2010

שובל וחייליו המשיכו בדרכם לקרבות בעבר הירדן, בדמשק וחאלב. המלחמה הסתיימה ובדרכו חזרה לאוסטרליה חזר שובל לרחובות להיפרד. משאלתו לראות את הזית שנטע כמעט עלתה בתוהו. העץ שנטע נרמס ע"י עגלה ולא שרד. ועד המושבה הזמין את הגנרל לארוחת צהרים וביתניים שלחו כמה צעירים לעקור זית בן שנה ולטעת אותו בחזית בית העם. שובל שמח לראות את העץ מבלבל וחזר לארצו. כולם נשמו לרווחה. עברו 25 שנים, מגיע לרחובות כומר צבאי ומספר שחברו הגנרל שובל, ביקש ממנו לעבור ברחובות ולראות כיצד גדל והתפתח עץ הזית שנטע. אנשי ועד המושבה סיפרו לכומר כי העץ לא שרד וביקשו, כי לא יגלה לחברו הגנרל, כדי לא להעציבו. לימים, ניטע עץ זית עתיק.

נוף עירוני במושבה ברחובות

ציונה תג'ר נהגה לבקר אצל הורי בת שבע גיסתה לבית משפחת חרל"פ ברחובות. באחד מביקוריה עמדה במרום "גבעת האהבה" וציירה את הנוף הנשקף מזרחה.

נוף עירוני של המושבה רחובות - ציונה תג'ר - 1932

שלושה רחובות בציר: טלר, הרצל ובנימין. רבים מהבניינים עומדים על תילם כיום. היטיב לתאר את הנוף הסופר יהואש בספרו "מניו -יורק לרחובות וחזרה" ב- 1917 "...ומעבר השני סוגה הדרך עצי אקליפטוסים, אורנים ועצי תות. המושבה היפה מצוינה בבתיה הלבנים וגגיה האדומים, ומאחורי הבתים הנשענים בגבם על הרי יהודה העטופים תכלת, התנשא בית הכנסת, הבניין הפשוט עם חלונותיו הגדולים שחציים עגולים..."

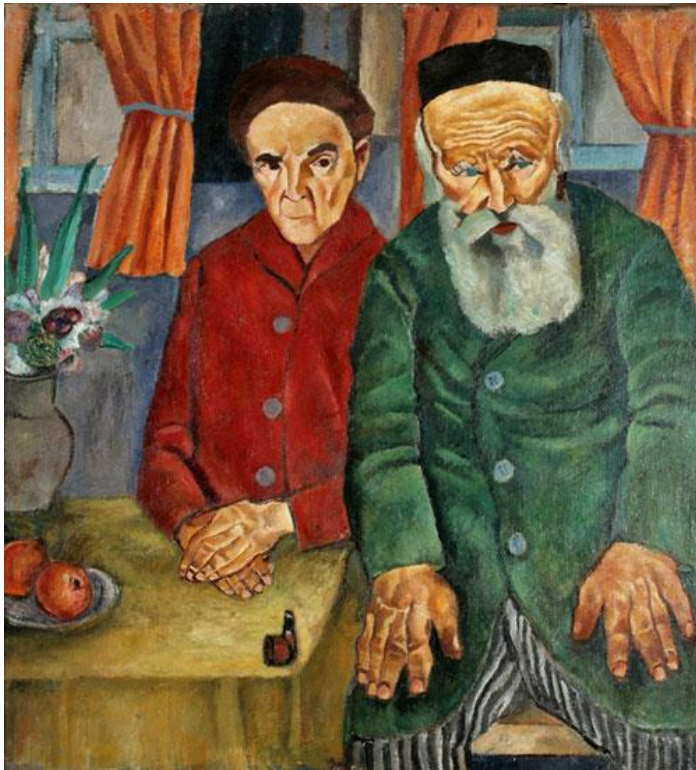

נוף עירוני - 2023

רחוב מקס נורדאו

מקס נורדאו הוא כינויו הספרותי של שמחה מאיר זידפלד. היה סופר, רופא, עיתונאי והוגה דעות, יליד הונגריה, ממנהיגי התנועה הציונית, ידיד של הרצל. הוגה חזון "יהדות השרירים". היה ציר בקונגרסים הציוניים ממנסחי "תכנית בול" בערוב ימיו גיבש אופוזיציה לחיים ויצמן.

שרה גיטל וחיים יצחק זאבין, מטבח לפועלים

רחוב נורדאו 17 רחובות- מנחם שמי- 1922

הזוג זאבין המשיכו להתגורר
כיוכל שנים באותה הבקתה, אשר
חפרו באדמה במו ידיהם. למעלה
מן האדמה נראו רק החלונות
הקטנים של הבקתה, שהיו
במפלס אחד עם פני הקרקע,
והגג לבקתה היו יורדים
במדרגות. את המים הדרושים
להם היו הזקנים מביאים מן הברז
שבחצר. את הדלי היו סוחבים
בשניים (הזקן סבל משבר). את
תפוחי האדמה הספורים למרק
היו מקלפים בשניים, כי לזקנה
רעדו הידיים. מן הזוג האידילי
הזה נדף ריח של "היה היו". מתוך
"מורשת להנחיל" רבקה גובר

בית זאבין, מטבח לפועלים

"והנה המטבח של משפחת זאבין, זו המשפחה שעלתה לארץ עם ארבע בנות, הפועלות והחלוצות הראשונות ברחובות. שאחזו במעדר ממש ועבדו בכל העבודות הקשות יחד עם הפועלים. חמימות ומסירות שררו במטבח זה. הזקנים שהיו צמודים זה לזו כמו זוג יונים נאהבים, יחד עם הבנות טרחו ועמלו לאפות לחם ולהגיש ארוחות טעימות לפועלים.

רחוב נורדאו 17 רחובות- מנחם שמי- 1922

השתדלו להכין אוכל לכל אחד לפי טעמו. כמה שמחו הזאבינים אם האוכל היה ערב לחיכו של הפועל וכמה הצטערו, אם חלילה הקדיחו את תבשילם. גם גלידה התקינו לפועלים ולתושבים וכל ערב בשעת אכילת הגלידה, היתה הסככה המיוחדת למקום משתה שעשועים. אוכלי הגלידה, "השתכרו" ממנה ויצאו בריקודים ובמחולות אדירים, שנמשכו עד שעה מאוחרת. הזקנים ישבו מן הצד, מנמנמים מרוב עייפות ועל פניהם מתפשט חיוך מתוק ונעים. ... צבי סוחובולסקי בספרו "אדם ועמלו"

רחוב בנימין

הרחוב נקרא על שמו של הברון אברהם בנימין אדמונד ג'יימס דה רוטשילד לאות תודה על שהפעיל השפעתו בקושטא והשיג רשיונות לבניית שבעה בתים ברחוב שבנייתם התעכבה על ידי השלטון העות'מאני.

הברון בנימין דה רוטשילד נודע גם בשמות "הנדיב הידוע" ו-"אבי הישוב". ציוני גדול בוני היישוב החקלאי העברי בארץ ישראל וגואל אדמות. בן לענף הצרפתי של משפחת רוטשילד.

רחוב בנימין בלילה מבט מזרחה

במושבה עדיין אין חשמל בבתים. עמודי חשמל אינם נראים ברחוב. אור עששית נפט נראה בין העצים. שדרת העצים משני צדי הרחוב משרה אווירה כפרית, שקטה ושלווה, כיאה למושבה הנמה את שנתה. בולטים בציור גדרות האבן שחצצו בין דרך הכורכר הרחבה לבין חצרות האיכרים.

מראה רחוב בנימין רחובות- אשר פלדמן- 1929

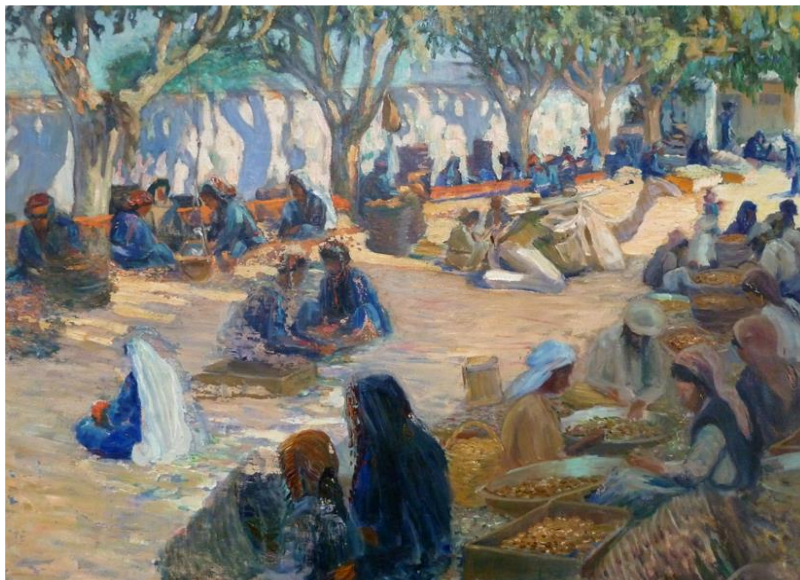

מראה רחוב בנימין, במבט מזרחה 2023

רק שניים מבתי האיכרים
שברחוב ניצבים בחזיתו.
"...הטיח הלבן משווה חן שלום
ושלווה על המושבה הנאה
אפופת פרדסים וכרמים. יגדל זה
רושם השלווה ביחוד בלילות
הבהירים, חרש כי יצוף הסהר
בתכלת הרווה, הגדושה, יצוף
לאט בלי היחפז מעל למושבה
הישנה..." מתוך "יובל העגלונים"
דוד שמעוני 1921.

קולפי השקדים ברחוב בנימין

קילוף השקדים מתבצע בימי הקיץ בחום המעיק המזדחל מבין העצים. במרכז החצר גמל כורע על ברכיו אחרי שהביא מוקדם בבוקר את שקי השקדים מהכרם. השקים הוררו מדבשתו, חולקו בין העובדים והחלה מלאכת הקילוף. השקדים המקולפים מונחים בתיבות עץ מרובעות.

רחוב בנימין 16 רחובות- אשר פלדמן - 1929

נשים תימניות יושבות
ומקלפות שקדים בצל עצי
התות, וראשן עטוי בצעיף
מקושט בתחרה תימנית.
לידן ישובות נשים ערביות
מהכפר השכן. החצר
מוקפת חומת אבן כורכר
גבוהה, מטויחת מבפנים.
כולם עסוקים במלאכתם.

שקדים ושאר "פיצוחים" - 2023

במורד רחוב בנימין

ב- 1903 ערך הרמן שטרוק מסע לארץ ישראל בשליחותו של הרצל במטרה לבדוק אפשרויות ליישוב בארץ. על רחובות כתב: " ...התפעלנו מן הכרמים ומטעי השקדים שמקיפים את היישוב. הבתים אינם בנויים בצפיפות, אלא מבודדים, מסביבם גינות, ורחובות ברוחב 30 מטר, מהם בכל אופן, הרושם הכללי הוא נעים מאוד..."

רחוב בנימין 33-35 רחובות- הרמן שטרוק - 1903

אחד הבתים הראשונים
ברחוב בנימין 35 היה ביתו
של יהושע נחומזון, איש
"מנוחה ונחלה". בחזית
הבית היה משטח ומימינו
קיר בטון. על משטח זה
קיבלו צעירי רחובות
שיעורי אגרוף מהמשרור
אלכסנדר פן.

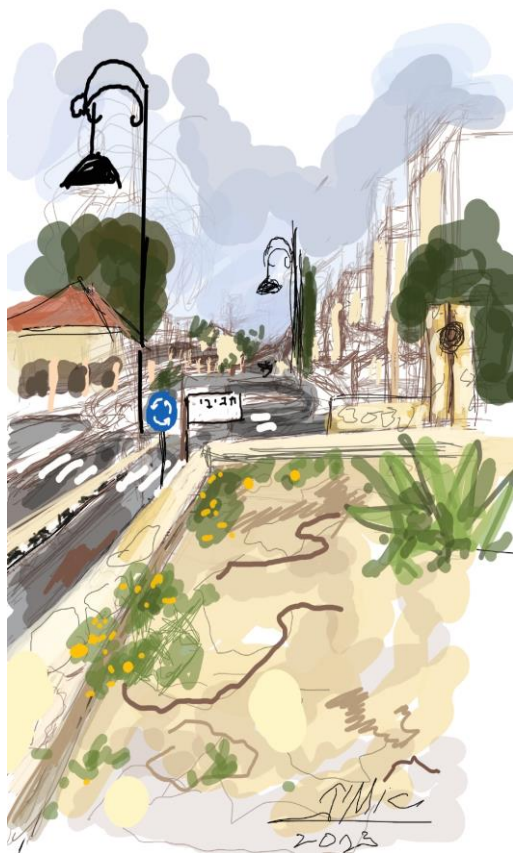
במורד רחוב בנימין - 2023

רחוב בנימין מבט מערבה מבית הכנסת "אוהל שרה"

יופיו של הטבע בשקיעת השמש בים. מימין, שורת בתים בני קומה אחת עם גגותיהם האדומים, מרוחקים זה מזה, עטופים בעצי אקליפטוס. מימין בבית הקרוב אלינו, חלונות גדולים ותריסי עץ משוכים פשתן, קירות מטויחים ומסוידיים לבן. גגות רעפי החרס ממרסיי מקנים לבתים חזות יפה. בין מגרשי הבתים אין גדרות הפרדה. במעלה רחוב בנימין עד לראש הגבעה נראה משעול צר להולכי רגל עם מדרגות

רחוב בנימין רחובות- אשר פלדמן- 1929

מבט מערבה מבית הכנסת על רחוב בנימין - 2023

חצובות באדמת הכורכר, לעזור לעולים בואכה בית הכנסת. הדרך לא התאימה אז לעגלות, לכרכרות ולמכוניות. רק ב - 1935 כאשר נפתח בית החולים "ישע" לילדות, נסללה הדרך והוכשרה למעבר כלי רכב.

"לאורכן של דרכים רחבות וישרות ניצבים בתים צחים, מסוידיים לבן, ומרחק של כבוד מפריד ביניהם. אודם הגגות פורח מבעד לצמרות. חיים שוקקים בכל... אכן מצאנו נווה מדבר... "מתוך "שכיר יום בארץ הקודש" 1914 אברהם מוסל.

בית הכנסת הגדול "אהל שרה"

בית הכנסת הגדול "אהל שרה" עומד על גבעה בנקודה הגבוהה ביותר במושב. עד לבנייתו נערכו התפילות בצריף "השְׁלָאש" ברחוב יעקב מס' 10. בשנת 1896 הבטיחה סימה ברוידא לתרום 5,000 רובל לבניית בית הכנסת, שיישא את שם אמה, שרה לבית רבינוביץ. אבן הפינה הונחה באותה שנה.

רחוב בנימין 45 רחובות- משה פז- 2010

תרומתה של סימה ברוידא לא הגיעה, והבנייה התעכבה שבע שנים. זקני המושבה שקלו לגייס את הכסף לבניית בית הכנסת ממקורותיהם למרות מצבם הכלכלי הקשה. לזין אפשטיין נחלץ לעזרה והזכיר לסימה ברוידא את הבטחתה. חנוכת בית הכנסת נערכה ביולי 1905 בטקס מפואר. אורחים רבים הגיעו מכל הארץ, התכנסו בשלאש, ועם ספרי התורה בידיהם יצאו אל ביה"כ והכניסו אותם לארון הקודש, שבנה מיכל לוצקי הנגר. מבנה בית הכנסת שופץ ונוספו לו אגפים מצפון ומדרום ורחבה בחזיתו.

בית הכנסת אוהל שרה - חזית צפונית - 2023

רחוב מנוחה ונחלה

הרחוב נקרא על שם אגודת "מנוחה ונחלה" שייסדה את רחובות. נבנו ברחוב שלושה בתים גדולים ומפוארים; בית אפרים זק"ש וטוביה מילר; בית אלעזר סלוצקין; ובית ברוידא. הרחוב מכונה "רחוב המיליונרים" והמשורר דוד שמעוני קורא לו "רחוב הקייטנים".

הלול של הפרדסן והלולן קורט יצחק לוי

יצחק ועליזה לוי הגיעו מגרמניה לרחובות עם הוריו של יצחק ב - 1926. הם רכשו מגרש ובנו את ביתם במו ידיהם. יצחק עבר הכשרה חקלאית ורכש ניסיון בטרם עלותו ארצה. נטע פרדס גדול ופיתח משק חי של עופות. משברים רבים פקדו את המשפחה ובני הזוג החליטו להיפרד.

רחוב מנוחה ונחלה 14 רחובות- מרים טורנובסקי- 1947

עליזה, ובהמשך בנה יעקב
המשיכו להחזיק את
הלולים והפרדס עד אמצע
שנות ה-70. כאשר הקרקע
הופשרה לבנייה, הוקמה
על חלק משטח מגרשיהם
שכונת שקולניק.

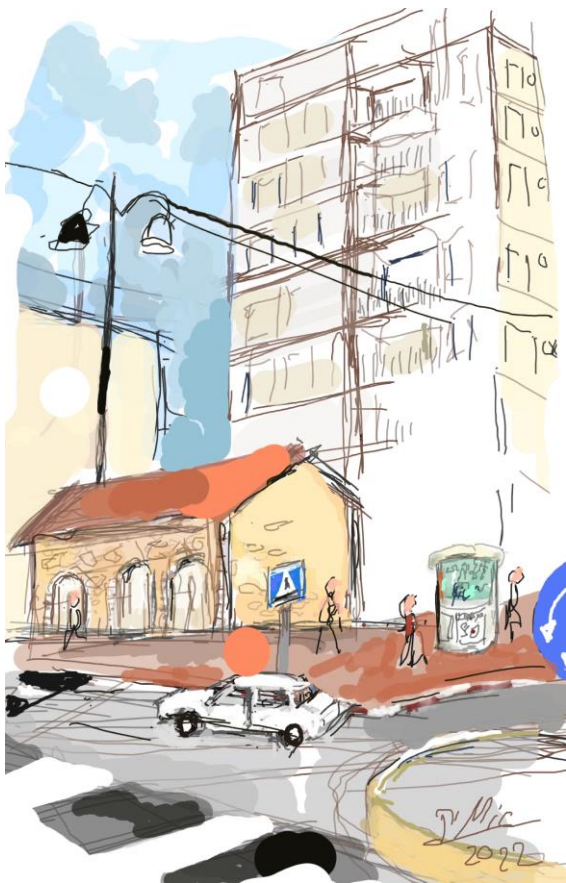
חצרם של קורט ואליוזה לוי - 2023

בית האסמים

בית האסמים נבנה על ידי מוטל, בנה של בתיה מקוב ממייסדות המושבה. המקום שימש לאחסון תבואה ושקדים. היו בו שלוש יחידות עם חדרים גדולים. לימים נפתחה מכולתם של חסיה והלל וידס. סיפר הנכד מוטי מקוב: "בחלל הגג היה כעין שובך יונים, אבי בנה בזמנו תיבות קינון וכנער הייתי לוקח סולם, מטפס לגג וממלא את השק

רחוב גורודיסקי 2 - תמר גודר - 2009

ביונים. הולך לשוחט
בשוק רחובות וממנו
אל הנשים בשוק,
מורטות הנוצות, משלם
כמה גרושים וחוזר
הביתה".

בית האסמים - 2023

בית אפרים זק"ש וטוביה מילר

אפרים זק"ש התיישב ברחובות ב-1908, רכש פרדס ובנה את ביתו. בבואו נתן לוועד המושבה הלוואה של 25,000 פרנק כדי לחבר את בתי התושבים למקור מים זורמים. ב-1912 הייתה רחובות המושבה הראשונה שזכתה לרשת מים מרכזית ומים זרמו בבתיה. לימים, הוחלפה בריכת האגירה הוחלפה במגדל מים ליד בית הכנסת "אהל

רחוב מנוחה ונחלה 54 רחובות- צבי תדמור- 2019

שרה". אפרים, כיהן 15 שנה כיושב ראש המועצה המקומית וביתו היה מרכז קבלות-פנים רשמיות לחשובי היישוב. אפרים נודע בכינויו "אבי התימנים" מייסד שכונת שעריים, סייע להם רבות. כתב פירושים לתנ"ך למד וידע שפות עתיקות, יוונית ואמהרית. בבניין התגוררו עמו בתו טובה ובעלה טוביה מילר שהיה איש ציבור רב פעלים. עסק בכל ענפי החקלאות, תוך שילוב עבודה מעשית ומחקר. היה מומחה בגידול במטעים ואנשים מכל רחבי הארץ באו להתייעץ אתו. בציור, דמותו של אפרים. מגדל המים והברז מסמלים את תרומתו של אפרים להקמת רשת צינורות המים במושבה.

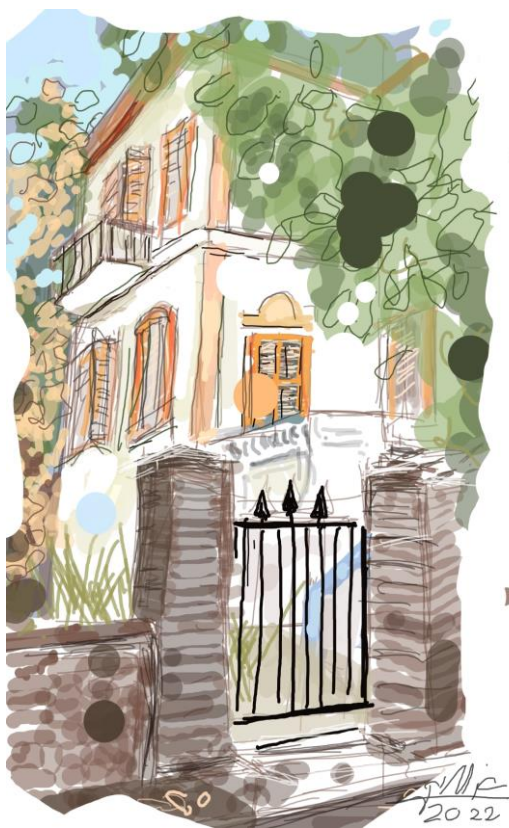
בית אפרים זק"ש וטוביה מילר - 2023

בית ברוידא או מגדל שלוש האחיות

בית ברוידא היה אחד הבתים המפוארים ברחוב מנוחה ונחלה. רחל המשוררת, בהגיעה לרחובות ב-1909 שכרה בו חדר עם שתי אחיותיה. צעירים נהגו לבוא לחדרן בקומה השנייה, ובמהרה היה בית הפך למרכז חיי החברה של צעירי המושבה. יוסף יודלביץ, איש עלייה שנייה, היה אחראי על פעולת המנוע לשאיבת המים מהבאר

רחוב מנוחה ונחלה 56 רחובות- צבי תדמור- 2017

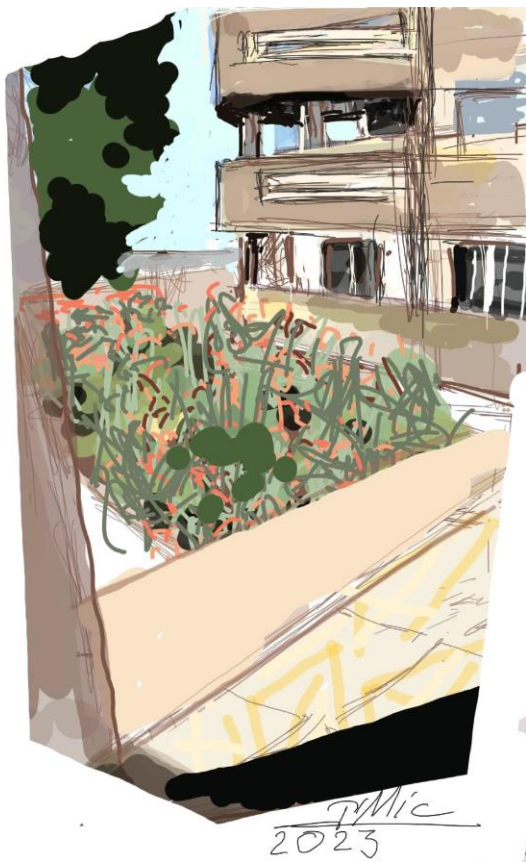
בפרדס מינקוב. לכן, בצאתו אל המושבה, הצמיד בקבוק ריק אל פי צינור הפליטה של המנוע, ולפי קצב הצפצוף שהיה נשמע למרחוק עקב אחר מצבו. בשבילו, לא רק בשבילו, הייתה זו הזדמנות להרוות את הצימאון לאווירה תרבותית אחרי יום עמל מפרך. סיפר יודלביץ: "החדר של רחל ושושנה היה צר מהכיל את כל המבקרים. כל אחד היה מתמקם, מי על ספסל, מי בישיבה על הרצפה. אזני האחת הייתה קשובה לצלילי הפסנתר ולדברי המשוררת, והאחרת כרויה לצפצוף הבקבוק בפרדס. משמיעה זו נהנית ערבים רבים".

בית דוד זלצר

בית הדירות הראשון להשכרה ברחובות בסגנון ה"באו-האוז" נבנה ב- 1935. לפני
היה כאן ביתם של פייגה וזלמן זלצר שהיה מקום לינה ומטבח לפועלים. גרו בו: א.ד.
גורדון, נוח נפתולסקי, בן ציון ישראלי, מאיר רוטברג ואחרים. מכאן יצאו לייסד את
קבוצת "כנרת" ב- 1908. כמה מפועלי העלייה השנייה לנו תחת כיפת השמיים על
ערמת החציר שבחצר.

רחוב מנוחה ונחלה 43 - צבי תדמור - 2018

בית זלצר

בית סלוצקין, תיכון ע"ש עמוס דה-שליט

ביתם של אלעזר ורוזה סלוצקין מאוסטרליה, נבנה ב- 1907. רוזה תכננה את ביתה ושילבה בו כמה סמלים. בכניסה לבניין 15 מדרגות כמספר מזמורי שיר המעלות בתהילים; בכותלי המבואה הוטבע פרח השושנה כשמה וזר של שישה פרחים, ששת ילדי המשפחה. במלחמת העולם הראשונה עקרה המשפחה לאוסטרליה ובבית שכן

רחוב מנוחה ונחלה 58 רחובות- צבי תדמור- 2018

מטה הגנרל שובל של צבא אנו"ק. במקום הייתה עמדת הגנה ששלטה על הדרך הצפונית המגיעה מרמלה במאורעות 1921, 1929. פרופ' הבר-שיים, יו"ר ועד הורי תלמידי ביה"ס התיכון, שכר את הבית ב- 1941, ולימים הפך לביה"ס התיכון ברחובות. כיום, נמצאים בבניין משרדי הנהלת בית הספר התיכון ע"ש עמוס דה-שליט. בט"ו בשבט, בינואר 1918, התכבד הגנרל לטעת עץ זית בחזית בית העם במושבה. הסיפור על הגנרל ועל גורל עץ הזית הונצח בתולדות המושבה.

בית אלעזר ורוז סלוצקין - 2023

רחוב הנשיא הראשון

נקרא על שמו של ד"ר חיים וייצמן נשיאה הראשון של מדינת ישראל. נולד ברוסיה ב-1874 בעיירה מוטלה. מנהיג ציוני, נבחר לנשיאה הרביעי של ההסתדרות הציונית. מייסד מכון ויצמן למדע. נפטר ברחובות בשנת 1952 ונקבר באחוזת קבר בחצר ביתו. הרחוב מוביל אל ביתו, שכונה בפי ילדי המושבה "הארמון".

היקב, לימים ביח"ר יפאורה למיץ פז

היקב, שהיה סמל לשאיפת בני רחובות לעצמאות כלכלית, לא פעל זמן רב. ב- 1907 נוסדה הגת בה עשו את התיירוש, שלאחר התסיסה הועבר בחביות יין ליקב ראשון- לציון. כך שמרו על איכותו בעת העברה. בהמשך, נבנו ביקב בריכות להחזקת היין. לאחר שכרמי הגפנים נעקרו וניטעו פרדסים ולא היה עוד צורך בגת. במקום הוקם ב- 1932 בית החרושת הראשון בארץ למוצרי פרי הדר "יפאורה".

רחוב הנשיא הראשון 34-36 רחובות- רפאל ליפקין- שנות ה-40

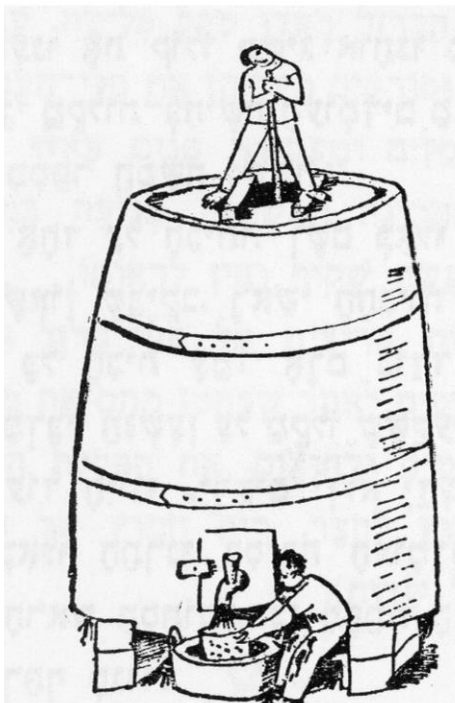

ייצרו בו מיץ לשתייה,
ומהקליפות הפיקו כהל,
אצטון, שמן אתרי ומספוא
לבהמות. בתקופת המאבק
בבריטים היה במקום
סליק ומפעל מחתרתי של
"ההגנה" להכנת חומרי
נפץ.

נחום גוטמן מתקבל לעבודה ביקב

נחום גוטמן בא לעבוד ברחובות ב- 1916 במלחמת העולם הראשונה, כאשר סגרו את ביה"ס בצלאל בו למד. גוטמן התייצב אצל מוטל מנהל העבודה ביקב, וביקש עבודה. שאלו מוטל: "מה אתה יודע לעשות? הנך רזה ונמוך ולא נוצרת לגלגל חביות". ענה גוטמן "לצייר, לרשום". בו-במקום קיבל ממוטל עבודה להיות הלבנר של היקב, לרשום את ימי העבודה והמשכורות של הפועלים.

גוטמן היה אסיר-תודה למוטל, וכאשר סיים את העבודה ביקב, ונתן לו רישום שעשה. מוטל, שהיה איש ישר, סירב לקבל את הרישום באומרו: "שונא מתנות יחיה!"

"ועד היום," מסיים הבן עוזי בשיסט את סיפורו, "מצטערת המשפחה על כך שהאב סירב לקבל מגוטמן את הרישום".

העיר רחובות ידעה לכבד את הפועל-הצעיר-הסופר נחום גוטמן, וברחבה ליד בית התרבות ע"ש משה סמילנסקי - חקוקים באבן שמותיהם של גוטמן, וספרו "החופש הגדול או תעלומת הארגזים".

החלבן בשכונת היקב

שכונת היקב קיבלה את שמה בשל קרבתה ליקב. נוסדה בשנת 1933. זו היתה שכונה מעורבת של פועלים ובעלי מלאכה. בתי השכונה נבנו בצורה אחידה על מגרשים בני דונם, שנרכשו ע"י המשתכנים באופן עצמאי. בציור, נראה החלבן עם חמורו עובר בין בתי השכונה ומחלק חלב. החלבן היה יוצא עם בוקר מהרפת, אוסף את כדי החלב ועובר בין בתי השכונה עם חמורו. היה מוזג את החלב מהכד אל כלי מדידה ושופך את תכולתו

לתוך סיר, שבעלת הבית
השאירה בפתח ביתה. ליד
הסיר השאירה עבורו בעלת
הבית את הכסף.
בחלב היו אחוזי שומן גבוהים,
בנוסף להיותו משקה שימש
את נשות המושבה להכנת
גבינות לצריכתם של בני
הבית.

החלבן - 2023

רחוב הרצל

על שם ד"ר בנימין זאב הרצל. הרחוב העובר בתוואי של דרך קדומה שהובילה מיפו לכיוון הרי חברון. בשנותיה הראשונות של המושבה היה שמו "דרך יפו". השם שונה לזכר ביקורו של הרצל במושבה ב-1898.

מגרש מכבי רחובות

אגודת "מכבי יהודה רחובות" קיימה על מגרשה במהלך 80 שנה אירועי ספורט רבים במגוון ענפי ספורט: כדורגל, כדוריד, הוקי, כדורסל, טניס, התעמלות ואתלטיקה קלה. חלק ממשחקי המכביה נערכו כאן. ב - 1932 נחנך "בית מכבי יהודה" עם אולם ספורט וב - 1944 חנכו את בריכת השחייה ע"ש עמינדב פיינשטיין.

רחוב הרצל 131 רחובות - אשר פלדמן - 1932

בחג הביכורים, ילדי המושבה לבושים בבגדים לבנים ועטורים זרים לראשיהם, נהגו לבוא ולהניח על הבמה את הטנא שנשאו בידיהם. האירוע כלל הופעות של תרגילי התעמלות, מחול, ריקודים ושירה.

גן המייסדים רחובות - 2023

חנות "הכל בו" הראשונה במושבה רחובות

חיה והלל אהרונוביץ התיישבו ברחובות ב-1892. רכשו נחלה ונטעו כרם. את ביתם בנו על מגרש בפינת הרחובות הרצל ובנימין. נולדו להם שבעה ילדים. הייתה להם חנות כל-בו גדולה, שסיפקה מצרכי מזון, בדים, הלבשה וצרכי נגרות. בדרך כלל האיכרים קנו בחנותם בהקפה, והיו ביניהם שלא השיבו את חובם.

רחוב בנימין 2 רחובות- שלום אהרוני- 1965

ועד המושבה נענה לבקשת הלל ונתן ערבותו על חובות האיכרים. בעת הצורך ניכה מהאיכרים את חובם מהכנסותיהם על ענבי היין. הלל היה כהן בשבתות ובחגים היה מברך את הקהל ב"ברכת כוהנים". עזר לאנשים רבים בזמנים קשים. בכספי צוואתו הוקמה קרן לגמילות חסדים והיא העניקה סיוע למשפחות רבות. בנם, שלום אהרוני למד ב"בצלאל", עסק בחקלאות והיה פעיל ב"הגנה". לימים חזר לעסוק באמנות, במקביל לעבודתו כחקלאי. צייר את החצר ואת הבית בו נולד. פסליו מוצבים ברחבת גן הבנים וליד הספרייה העירונית ברחובות.

צומת רח' הרצל ורח' בנימין 2 - 2023

נחמה ואסתר, האחיות לבית דונדיקוב

בית האחיות דונדיקוב היה המרכז המסחרי הראשון של רחובות ב-1934. נפתחו בו 13 חנויות, ובקומה השנייה ארבע דירות מגורים. הבניין משתרע לאורך רחוב טלר, מרחוב הרצל לרחוב לוי אפשטיין. בבית הקפה חבקין בחזית הבניין ישבו לוחמי תש"ח ב-1948 לפני צאתם לקרב להילחם בפולש המצרי, וגם מלווי השיירות שפרצו את הדרך לירושלים הנצורה.

רחוב הרצל פינת טלר - צבי תדמור - 2018

צומת הרחובות הרצל וטלר - 2023

בית ירמיהו דב חפץ

לירמיהו-דב חפץ היה בית מפואר ברחוב יעקב. מתחת לבית המידות שבנה הייתה דירה קטנה, שהשכיר ליקותיאל קפלן ולגיטל זוגתו התופרת. לזוג הייתה בת יפהפייה אסתר, צעירה בשנות העשרים לחייה. בשעת לילה מאוחרת, ב- 1920 בנו הצעיר של ירמיהו-דב, חולה בנפשו, יצא מדעתו וירה באקדח באימו דינה, בשכנו יקותיאל

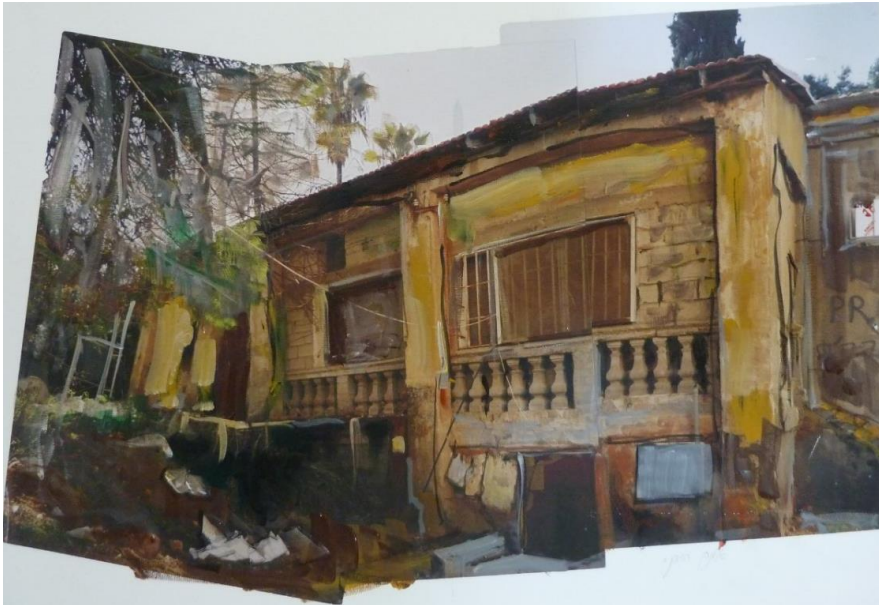
רחוב הרצל פינת רחוב בית הפועלים רחובות- אן טוגנדרייך- 1966

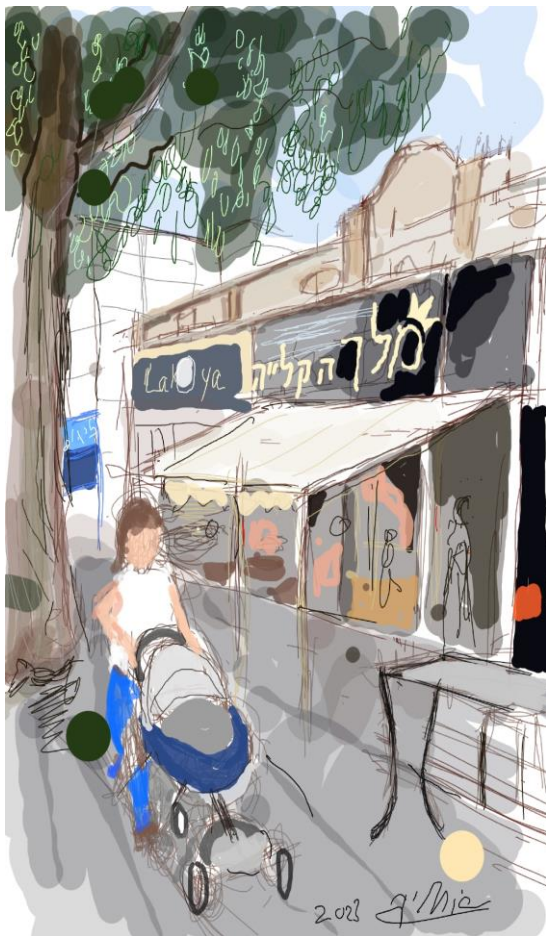
ובבתו אסתר. האם, נפצעה באורח אנוש, שכנו יקותיאל מת אחרי שעות אחדות, ואת אסתר הצעירה הובילו לבית החולים ביפו ושם הצילו את חייה. הבן של ירמיהו-דב חזר אחרי בת השכן, אבל היא ראתה עם מי יש לה עסק ולא רצתה בו. אמו שהבינה מה הולך לעשות הבן רצה ונעמדה בדרכו. הוא ירה בה והרגה. האלמן ירמיהו-דב נשא אישה ממאה-שערים, מכר את ביתו ברחוב יעקב בזול, כי כולם פחדו לגור בו, ובנה בית בן שתי קומות ברחוב הרצל פינת רחוב בית הפועלים. לשם עבר לגור עם אשתו השנייה.

בית חיה ואברהם בלומנפלד

אברהם בלומנפלד, מונה לראש השומרים ברחובות ב- 1913, אחרי שהתחייב לגייס מספר שומרים רוכבים וארבעה שומרים רגליים. שמו הלך לפניו כמי שמצטיין באומץ-לב ובגבורה ומטיל את אימתו על הערבים. הבית ברחוב הרצל 198 נבנה ב- 1920. בתוכו היו שלוש מדרגות שיצרו מרווח בין הקרקע לבין רצפת הבניין עם יציאה

רחוב הרצל 198 רחובות- אילנה הדני ונעמי חסקלברג- 2013

למרפסת אחורית גדולה.
ב-1948, בימי מלחמת
העצמאות בהישמע
האזעקה, היו דיירי
הסביבה מוצאים מחסה
מתחת למרפסת בפני
הפצצות מטוסי המצרים.
כדי להיכנס היו מרכינים
את ראשם, וכפופי גוו
התיישבו ב"מקלט"
המאלתר.

בית בלומפילד : הצד הפונה
לרחוב הרצל - 2023

הדיליז'נס

יוסף רכטמן היה בעל הדיליז'נס הראשון במושבה, בקו: רחובות -ראשון לציון -יפו, ומאוחר יותר בקו: רחובות - רמלה- ירושלים. מספרים, כי כאשר הגיע הדיליז'נס לדרך חול היה "מכבד" את הנוסעים בהליכה ברגל. "מספיק לכם" היה אומר, "ואני מרשה לכם ללכת ליד הדיליז'נס שלי". פעם קנה יוסף סוסים מאדון מכובד. עד מהרה גילה שהסוסים לא מתאימים לצרכיו, וביקש להחזירם, אולם האדון לא הסכים. ומאז בכל נסיעה החזיק במושכות וזרז את הסוסים כשהוא קורא בשם בעל הסוס, "דיו...הרימו גלים...". הנוסעים סיפרו על כך לאדון, והוא מיהר ולקח את הסוסים בחזרה.

הדיליז'נס "החופש הגדול ו:או תעלומת הארגזים" - נחום גוטמן - 1946

רחוב הרצל - 2023

רחוב חיים ויצמן ורחוב אחד העם

רחוב חיים ויצמן: נקרא על שמו של מנהיגי התנועה הציונית, כימאי, שפעל למתן "הצהרת בלפור". השם לרחוב ניתן בשנת 1937 בעת הענקת אזרחות כבוד של העיר לד"ר חיים ויצמן, בהיותו תושב רחובות.

רחוב אחד העם: על שם אשר גינזבורג סופר והוגה דעות ציוני. אבי "הציונות הרוחנית". ראש אגודת "בני משה" תומך נלהב של חיים ויצמן.

בית שמואל רופמן

שמואל רופמן גר בבניין בן ארבע דירות שבנה ב- 1922. גרו בו לאחר נישואיהם שני בניו ובתו. שמואל צאצא למרפאים היה תלמיד ישיבה מצטיין ונחשב לעילוי. הוסמך כשוחט ובודק ועסק ברפואה כאביו. למד מספרות גרמנית ולטינית, בעזרת רופאים. ברחובות שימש כרוקח המושבה, מוהל, שוחט ובודק ומרפא. עזר לרופא המושבה. היה איש ציבור וממקימי קופת גמילות חסדים ושל ביהכנ"ס "שונה הלכות". הבניין גבל בחצר האחורית של המשטרה.

רחוב ויצמן 5 רחובות- צבי תדמור- 2015

בניין משטרת רחובות נבנה ב- 1940 וניצב בקצה חצר הבית- 2023

בית חרושת לסודה וגזוז של אברהם וטובה ביאליק

אברהם וטובה ייסדו בית חרושת למי סודה ב- 1913, הראשון במושבה ואחד הראשונים בארץ ישראל. ב- 1918 היה מחסור בחומר המשמש בתעשיית מי סודה, העוזר לאנשים הסובלים מכיב קיבה, מאולקוס ומצרבת. ביאליק ביקש לקנות את החומר ביקב רחובות ונזקק להמלצתו של ד"ר אנטין, רופא המושבה, שעמד על סגולותיו של המשקה וחשיבותו לבריאותם של האנשים.

רחוב ויצמן 4 רחובות - צבי תדמור- 2006

הרופא המליץ לוועד המושבה, שנחוץ לחולים לקחת יחד עם הרפואות מי סודה ומבקש לתת אישור לביאליק, וסיים: "תגרמו בזה הרבה טובה למושבה". לימים, טובה, דודתו של יוסף וישליצקי, בקשה מאחותה, שבנה יבוא לנהל את ביח"ר, כי עייפו בזקנתם, ובהיותם זוג ערירי יירש אותם. בצורה: המכונות בבית החרושת, הסיפונים, ודיוקנו של יוסף.

בית החרושת לסודה - 2023

חתונת אנשי "השומר" בחורשת האקליפטוס

חתונה של ארבע זוגות מאגודת "השומר" שחלקם שמרו במושבה, התקיימה ב-1912 בחורשת האקליפטוס במגרש של בתיה מקוב. הוכנו שולחנות מלאי כל טוב והכל היה על חשבון ועד המושבה, כולל 60 בקבוקי יין ו-12 בקבוקים של קוניאק. הכל היה "כיד המלך" ו"השתייה כדת". רבים מאנשי השומר מהגליל וממושבות יהודה ואורחים רבים מהסביבה הגיעו לחתונה. יחד עם בני המשפחה חגגו ברוב עם.

רחוב אחד העם 26- רפאל ליפקין- שנות ה-40

ארבע הזוגות שנישאו:
ציפורה ואלכסנדר זייד,
טובה ומנדל פורטוגלי, חוה
וזלמן אלון (אסושקין) והזוג
הרביעי סוניה ומאיר
חזנוביץ. כאשר הגיע תורם
של מאיר וסוניה להיכנס
תחת החופה, פרץ בסערה
רוכב והודיע כי חדרה
הותקפה ונדרשת עזרה.
החתנים וכלותיהם, ועמם
שומרים אחרים, נטלו את
נשקם ויצאו בדהרה
צפונה. שאר הנאספים
המשיכו לשיר ולרקוד כל
הלילה.

שריד מחורשת האקליפטוס - 2023

רחוב טלר, רחוב חרל"פ ורחוב ביל"ו

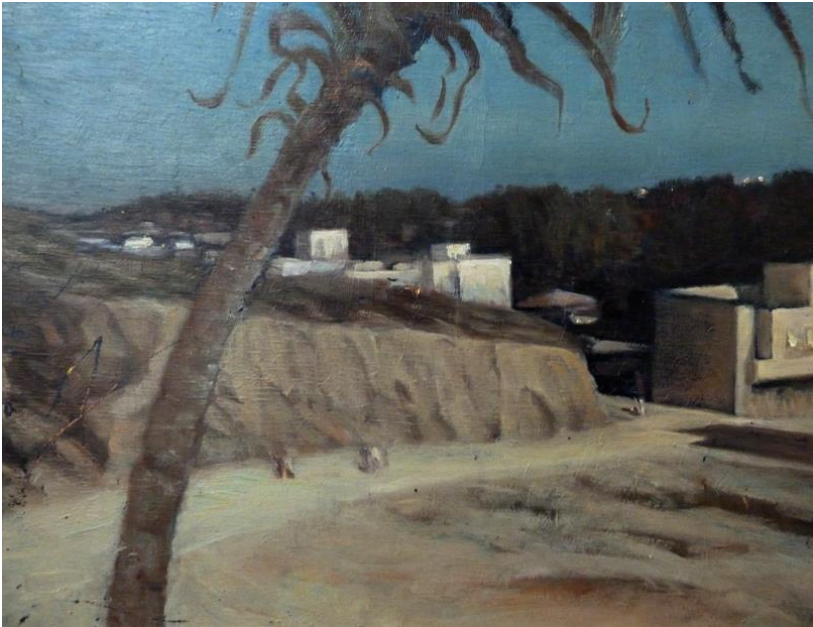
רחוב טלר: על שם ישראל טלר, סופר ומשורר יליד גליציה. מראשוני המורים ברחובות ומומחה גדול בדקדוק. ניהל מאבקים על הדרך הנכונה לדבר בעברית מודרנית, וכתב ספר בשם "תורת הלשון". לפני עלותו ארצה כיהן כמזכיר "חובבי ציון" ויו"ר אספת חובבי ציון ב-1896.

רחוב חרל"פ: על שם אפרים חרל"פ, מראשוני הפועלים ברחובות. איש ציבור, הראשון שארגן את הפועלים ברחובות ובמושבות האזור לשמור על זכויותיהם. חבר בוועד המושבה, ראש חברת קדישא. בעל בית המלון הראשון במושבה, עסק באדריכלות ובבנייה.

רחוב ביל"ו: על שם תנועת ביל"ו שהייתה ארגון צעירים יהודי ציוני שהוקם ב-1882 בעיר חרקוב (כיום באוקראינה). שמה מורכב מראשי התיבות של הפסוק "בית יַעֲקֹב לְכוּ וְנִלְכָה" (ישעיהו, ב', ה'). הרחוב עבר לאורך דרך שהוליכה מבאר המושבה לכפר הערבי זרנוגה. ב-1927 נבנו בו בתיהם של בעלי מלאכה ופועלי בניין במורד גבעת האהבה.

לילה בגבעת האהבה היא גבעת דונדיקוב

בגבעת האהבה, בילו צעירי המושבה בלילות ירח ותינו אהבים לפני יותר ממאה שנה. רחל המשוררת ואחיותיה היו באות לכאן עם צעירי המושבה, לאחר שסיימו לשיר ולנגן בחדרן. "הם היו יוצאים לתוך הלילה, כשהם שופעים חדות נעורים, ולעתים

רחוב טלר מזרח רחובות- אשר פלדמן- 1935

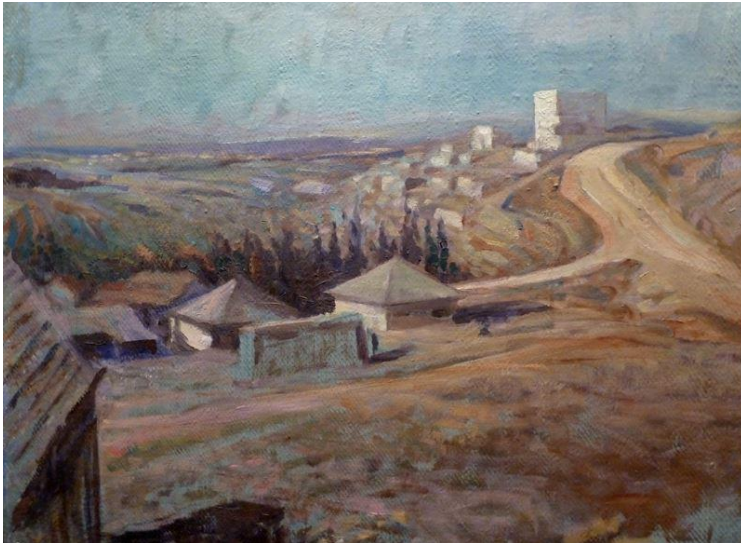
היה גם נוח נפתולסקי נלווה אל החבורה. רחל הייתה מתרפקת על נוח, מבקשת לדובב אותו, מבריקה רעיונות על שירת האדם עלי אדמות..." (שמעון קושניר ב"אנשי נבו").

עצי האקליפטוס והברוש ברקע משמשים תפאורה ללובן הבתים המשתקפים באורו של ירח. אנשים צועדים ליד צלע הגבעה, בה ניכרים סימני חציבה של אבני הכורכר לבניית בתי המושבה. על דרך זו נסלל רחוב טלר. תוואי הדרך, בצידה הדרומי של הגבעה, מיתן את המדרון התלול של הדרך העולה מרחוב הרצל.

רחוב טלר - 2023

רחוב טלר מבט מערבה

הדרך העולה מערבה חוצה את "גבעת האהבה" ופונה לרחוב פינס. בעיקול, בית בולט בנוף, זהו ביתו של יהודה סוריה איש עלייה שלישית, נמנה על הנהגת ה"גדוד למען השפה העברית", שפעל בקרב היישוב היהודי בארץ ישראל. באופק נראים בתי הכפר הערבי אל-קוביבה, ולפניו בצד שמאל קבוצת בתי מושב העובדים גבתון. מאחורי שורת עצי הברוש נראים כרמי שקדים ופרדסים.

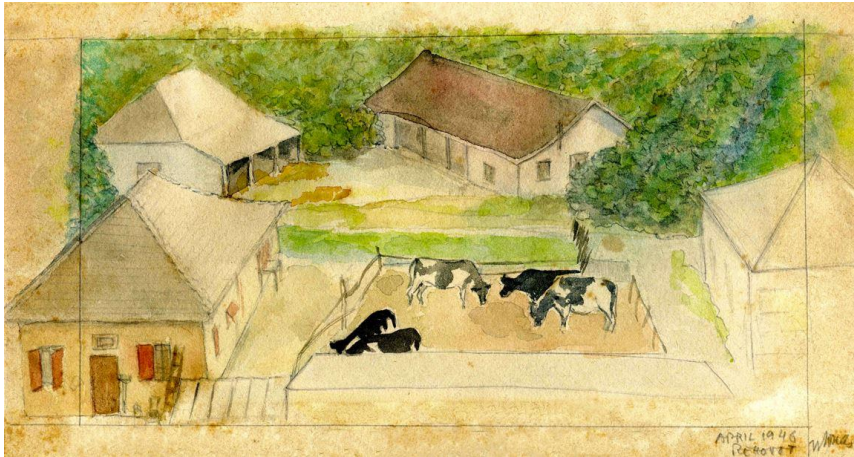
רחוב טלר מערב רחובות- אשר פלדמן- 1934

שני הבתים הקרובים של משפחת רום שניהלה רפת במקום, ומאחוריהם רחוב חרל"פ. הליפט הוא "ביתו" של אחד העולים "היקים" שהגיעו מגרמניה. הסופר יהואש, בספרו "מניו-יורק לרחובות וחזרה" כתב ב- 1917: "...משעול צר הובילני אל גבעה קטנה המכונה בפי צעירים "גבעת האהבה"... לצד מערב במורד בגבעה, לצד העמק, השתרעו פרדסים וכרמי שקדים, שגמאו קרני השמש הזהבהבים... והרחק הרחק התנוצצו גבעות החול שעל שפת ים התיכון".

הרפת של משפחת רום

הרפת של משפחת רום ברחוב חרל"פ בצידה המערבי של המושבה הייתה פעילה למעלה מ- 40 שנה. גידול פרות, חליבתן ושיווק החלב היו עבודה קשה. היותה של הרפת בשולי המושבה, בטרם התקרבו אליה בתי התושבים, אפשרה המשך פעילותה ונשתמרה בידינו עדות ויזואלית. רפתות שהיו בחצרות האיכרים במרכז המושבה החלו אט אט לפנות את מקומן. הרפתן היה יוצא עם בוקר מהרפת, אוסף את כדי החלב ועובר ביו בתי המושבה עם סוסתו.

רחוב חרל"פ 10 רחובות- ד"ר זאב ואלטר יונס - 1946

ליד חצר הלקוח היה מוזג את החלב מהכר אל כלי מדידה, ושופך את תכולתו לתוך סיר, שבעלת הבית השאירה בפתח. ליד הסיר השאירה עבורו בעלת הבית את הכסף.

בחלב היו אחוזי שומן גבוהים, בנוסף להיותו משקה שימש את נשות המושבה להכנת גבינות לצריכתם של בני הבית.

מבט על חצר הרפת של
משפחת רום- 2023

הגמלים בחצר מרדכי תבור

ביל"ו 54 רחובות- אשר פלדמן- 1933

גמליו של שייח' ערבי שהביא את אשתו לביקור אל הרופאה הד"ר נוסינוב, אשת הצייר אשר פלדמן, הונצחו, כאשר השייח' החנה את גמליו בחצרו של מרדכי תבור. הגמל, היה סמל למעמד חברתי, לתעבורת אנשים וסחורות. הסופר יהואש בספר "מניו-יורק לרחובות וחזרה" כתב: "...יירדתי מהגבעה וחזרתי אל המושבה. אורחת גמלים גדולה באה בדרך המובילה מואדי חנין, הגמלים הרימו ראשיהם למעלה והורידו למטה וצלילי הפעמונים שעל צוואריהם נשמעו באוויר בלילה כהד מחזון רחוק..."

גמליו של השייח' חנו בחצר ביתו של מרדכי תבור - 2023

השוק העירוני של רחובות

השוק לירקות, לפירות ולחמוצים, היה מבנה עגול, במרכזו עמוד תומך העשוי בטון, נבנה ב- 1935. לימים היה קטן מלהכיל את הסוחרים והדוכנים (הבסטות) שנוספו עם גידולה הדמוגרפי של העיר. כך נוספו מבנים ארעיים עם גג מקורה העשוי מחומרים קלים. הרחובות ביל"ו ולבקוביץ הפכו למתחם השוק העירוני.

רחוב ביל"ו פינת רחוב לבקוביץ- חיים ארונושטאם - 1975

ב-2022 הועבר השוק למבנה חדש. בתקופת "הצנע", היו בין בעלי חצרות הבתים שגידלו עופות. הם נהגו להביא לשוק את העופות לשחיטה ולמריטת הנוצות. קולות שיחתן של הנשים התימניות בעת עבודת המריטה הכניסו לשוק הרבה שמחת חיים.

מראה השוק מבניין עיריית רחובות - 2023

גבעת יוספזון

לייב יוספזון (יוסיסוב) רכש ב- 1890 נחלה, בה שכנה גבעת כורכר הנושאת את שמו. בשנותיה הראשונות של המושבה נבנו הבתים מאבני כורכר, שנחצבו בצלע הגבעה, והסימנים לכך בולטים עד היום. יותר מ-70 שנה היתה הגבעה שוממה וללא בתים. בשנות ה-50 ילדי תנועות הנוער נהגו להגיע אל הגבעה לקיים א"ש לילה (אימוני שדה). לפני שירדה החשכה, עקבו הילדים אחרי טביעות רגליהם של בעלי חיים ולמדו לזהות.

רחוב ביל"ו 1 רחובות- ד"ר זאב ואלטר יונס - 1957

ניתן היה אז לצפות בכוכבים, כי בתי העיר ואורות פנסי הרחוב היו רחוקים מהגבעה. בשעות הלילה שרר שקט בגבעה, וניתן היה להקשיב לקול בעלי הכנף, לצרצרים ולזהותם. על פי נטייתם של השיחים והעצים הכירו בני הנוער את משטר הרוחות.

גבעת יוספזון - 2023

החניון והתחנה המרכזית של אגד

השען, ברחוב הרצל 168, נשם לרווחה כאשר שמע שהתחנה המרכזית של "אגד" עומדת לעבור לצומת הרחובות טלר- חרל"פ- ביל"ו. השען שמח כי מעתה ואילך לא יצטרך להחליף את הוויטרינה בחנותו בכל פעם שאוטובוס מתדרדר במורד התלול של התחנה ונכנס "לבקר" בחנותו. החניון והתחנה עברו ב- 1974 והחליפו את הפרדסים וכרמי השקדים שהיו במערב העיר. במקום נבנה הקניון, ותחנת האוטובוסים הועברה אליו.

רחוב ביל"ו 38 רחובות- שלום פלש- 1986

קניון עופר רחובות- 2023

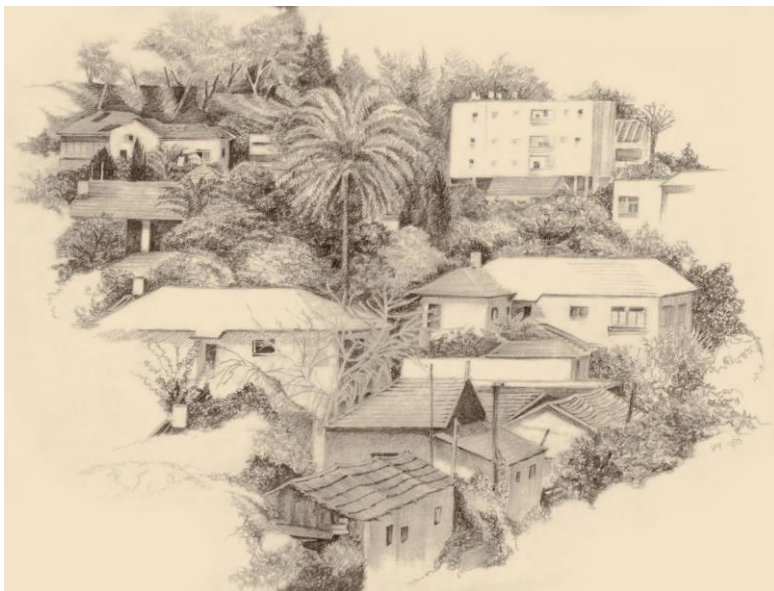
שכונות שעריים ומרמורק

שכונת שעריים, היישוב החקלאי התימני הראשון בארץ ישראל. בספטמבר 1909 נערך טקס הנחת אבן הפינה לבתים הראשונים בשכונה. בטקס השתתפו התימנים, בני המושבה ואורחים מיפו ומושבות אחרות. הייתה שכונת התימנים הגדולה ביותר בארץ ישראל.

שכונת מרמורק, מושב העובדים הראשון של יהודי תימן בארץ. השטח נרכש בעזרת תרומה של ד"ר אלכסנדר מרמורק, רופא ועסקן ציוני, מעוזריו של הרצל. האדמות נועדו ל-35 משפחות משעריים וקדמו להן 10 משפחות תימנים שנאלצו לעזוב את כינרת. יסוד בניית 10 הבתים הראשונים היה בדצמבר 1929.

נוף שכונת שעריים ורחוב שבזי

המשורר דוד שמעוני תיאר את השכונה: "מציק בזהרו השלו את כל המושבה הנמה, החל מרחוב הקייטנים וכלה בשכונת ברכיאל, בה התימנים יגורו, ויפה השכונה בלילה. בתי החמר הקטנים, שכבה עלובים הם יומם, עתה מכספים יזהירו בוהר צנוע, חגיגי.

נוף שכונת שעריים - עפרה קציר - 1989

שיחי הפרחים המעטים
הצומחים על יד הפתחים,
פרחי ערב הריחנים, מתימן
הרחוקה הובאו, נראים כחיים
ורוגשים בזהר הטללים
המפרפר. פה ושם יוריק
ביופיו לפני חלון נמוך, פתוח,
אילן תפוחי הזהב, או רחבת
ענפים תאנה. נושמה בחוזקה
תנשמת מקינה באחד הגגות,
כבשה בדיר הרעוע גועה "...
מתוך "יובל העגלונים".

נוף שכונת שעריים: רחוב שבזי - 2023

בית כנסת של עולי חיידאן

בית הכנסת של עולי חיידאן הוא אחד משלושת הבתים הראשונים שנבנו בשכונת שעריים עם היווסדה בשנת 1909. הוא שמר על צורתו המקורית ועבר שימור. במבנה שכנו שני בתי כנסת, זה בצד זה: הימני שייך למשפחת צדוק מדאר והשמאלי נהרס. במקומו מותקנת כיום סככה.

רחוב מנשה קפרא 40-42 רחובות- עפרה קציר- 1988

הבית היה שייך למשפחת דוד בן שלמה קפרא. בציור הבית הראשון, נבנה על ידי זכריה בן שלום מזרחי.

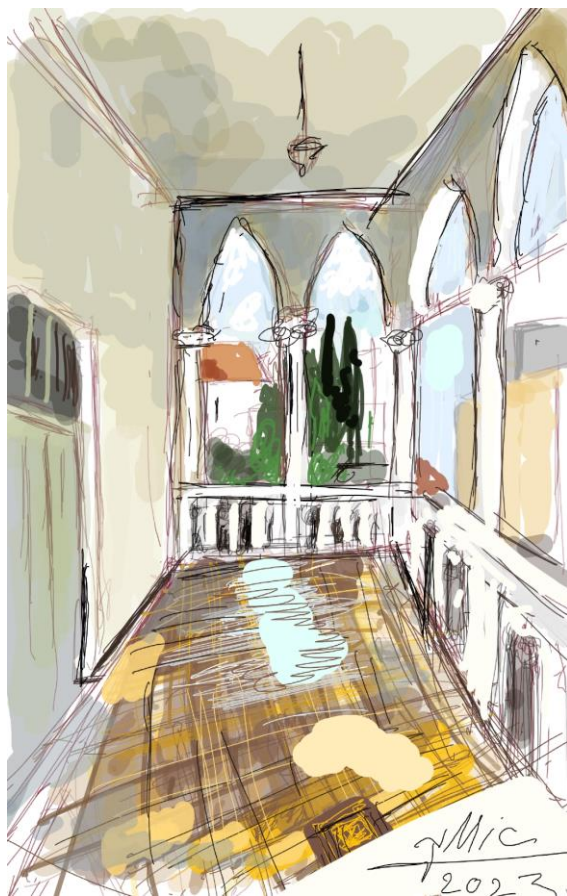
בית הכנסת - 2023

"הארמוץ" - צדוק קועטה

צדוק קועטה היה אדם חרוץ ומוכשר. כילד התחיל לעבוד בפרדס מילר, התקדם שם כמכונאי בפרדס והשתכר יפה. מאוחר יותר עבד כמכונאי בבית החרושת "פרי פרי", ובמקביל עבד בבית החרושת לקרח של משפחת דניאלי. בנוסף, היה מכונאי המכונאי של באר המים בשעריים ותיקן מודי מיים לתושבי השכונה. רכש פרדס קטן ומגרש עליו בנה בית מפואר שנחשב כארמון ב- 1925

רחוב מנשה קפרא 41 רחובות- ורדית בן משולם קורש- 2010

דוד נדב (נדאף) מנכבדי
שעריים השיא את בתו
הצעירה ידידה לצדוק
גואטה בניגוד לרצונה.
נערכה חתונה מפוארת
והזוג הובל "לארמון".
כעבור כמה דקות קפצה
ידידה מבעד לחלון חדר
השינה ונמלטה. מספר
ימים אח"כ היא נמצאה
תשושה ורעבה, והסכימה
לחזור לביתה רק לאחר
שהובטח לה כי לא יעשה
לה מאומה ותקבל גט.
החתן המאוכזב קבל
פיצוי נאה מאביה על הגט
שנתן.

ה"ארמון" ברחוב קפרא - 2023

מראה כללי- רחוב רמב"ם בשכונת שעריים

התימנים, עולי מחוז שרף בתימן, הגיעו לרחובות ב- 1928-1931 ותרמו להתרחבותה של שכונת שעריים. חלקם בחרו להתיישב ברחוב רמב"ם. יוסף מסעוד, איש ציבור רב פעלים, הקים את בית הכנסת "שערי ציון" הראשון ברחוב.

רחוב רמב"ם רחובות- עפרה קציר- 1988

יותר מאוחר הוקם בית
כנסת "עץ החיים" ובית
כנסת שלישי ציבורי נמצא
במעלה הגבעה שקיבלה
את השם "גבעת שרף".
הבתים ברחוב, שמרביתם
בני קומה אחת,
והצמחייה הענפה
שהייתה השרו אווירה
כפרית ברחוב. ברבות
הימים שינה הרחוב את
פניו.

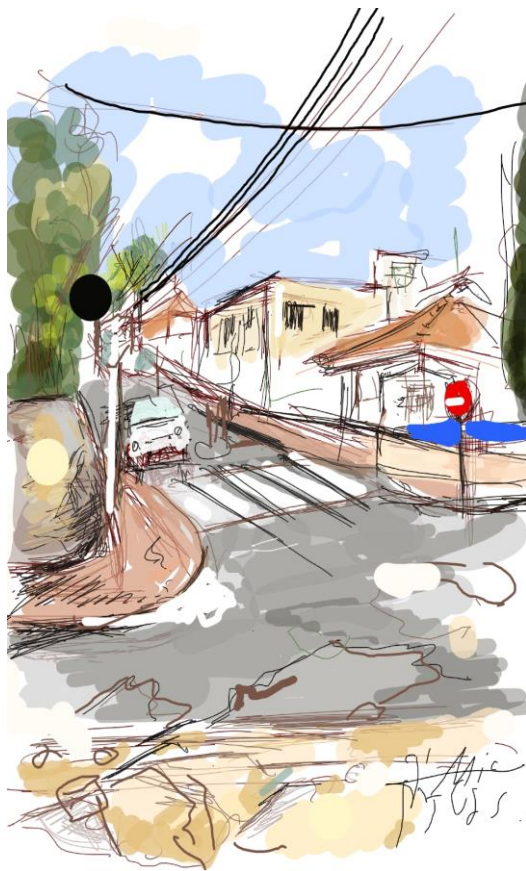
רחוב רמב"ם - 2023

מראה רחוב אברהם בשארי בשכונת שעריים

אברהם באשרי נולד בשכונת שעריים ברחובות. למד בתלמוד תורה. בגיל צעיר החל לעבוד ולהשתתף בפרנסת המשפחה. עבד בנגרות ומסגרות. כחבר "הנוער העובד". יצא להכשרה בנהלל. בשל מצבם הקשה של הוריו חזר הביתה כעבור שנתיים ועבד כמסגר במוסך. ב- 1946 נאסר על ידי הבריטים כחשוד בהשתייכות ל"הגנה". שירת בחטיבת כרמלי בגדוד 23 והשתתף בביבוש עכו, הגליל המערבי.

רחוב אברהם בשארי רחובות- עפרה קציר- 1988

היה בקורס חבלנים והועבר
לגליל המזרחי לפעולות
במשמר הירדן. היה חביב
מאוד על חבריו. בן 18 נהרג
כשחזר מהובלת מזון
לחבריו במשלטים, בעלות
מכוניתו על מוקש ליד קיבוץ
חולתה ב- 11 ביוני 1948.

רחוב אברהם בשארי - 2023

שכונת מרמורק

כפר מרמורק נוסד בנובמבר 1930 ונקרא ע"ש ד"ר אלכסנדר מרמורק, מעוזריו של בנימין זאב הרצל. מייסדי הכפר, אנשי העלייה השנייה, שעלו ממחוז שרעב בתימן, התיישבו בקבוצת כנרת ב- 1912. אחרי 18 שנים של היאחזות וייבוש ביצות, נאלצו 10 משפחות לעקור למען הרחבתה של קבוצת כנרת ולעבור לכפר מרמורק. כל מתיישב

נוף בשכונת מרמורק- עפרה קציר- 1989

קיבל 10 דונם. הם עבדו כשכירים בחקלאות, ובשארית זמנם עיבדו את אדמתם. כעבור שנתיים הצטרפו אליהם 35 משפחות משכונת שעריים. ב - 1934 נוספו 70 משפחות מעולי מחוז שרעב בתימן. ממסגרת של "מושב העובדים" הפכו ב- 1956 לשכונה בעיר רחובות.

שכונת מרמורק - 2023

פארק המדע ומכון ויצמן למדע

פארק ת.מ.ר (תעשיות מדע רחובות) ידוע בכינויו "פארק המדע" ע"ש יצחק רבין ז"ל. הפארק ממוקם באזור צפון העיר רחובות, ליד שני מוסדות אקדמיים מובילים - מכון ויצמן והפקולטה לחקלאות מזון וסביבה, ובסמיכות לשכונות המגורים אחוזת הנשיא ורחובות המדע.

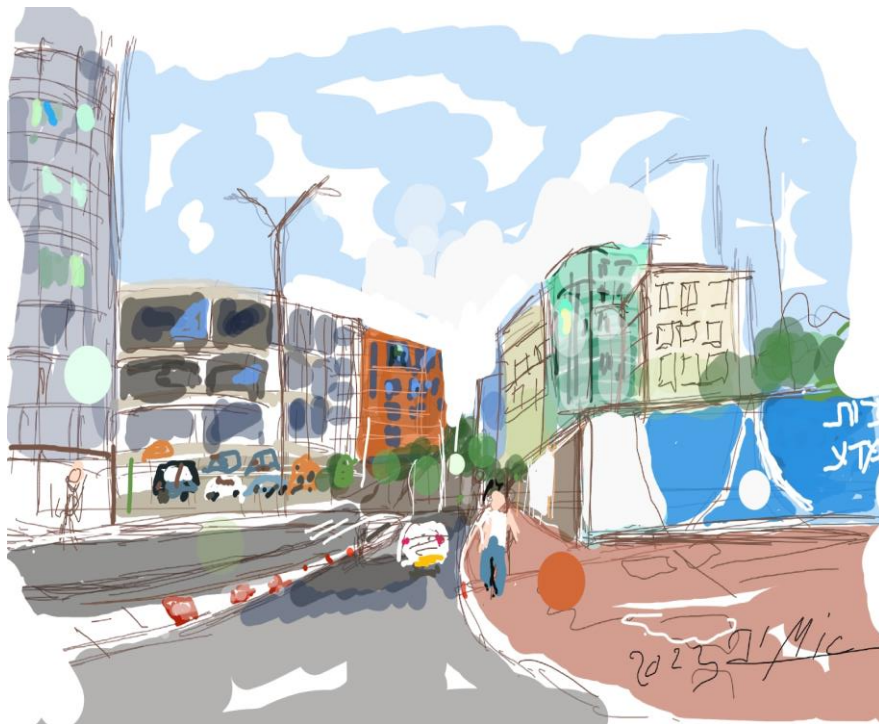
מכון ויצמן למדע הוא מכון מחקר מדעי בסיסי ורב-תחומי מהמובילים בעולם במדעי הטבע והמדעים המדויקים. המכון הוקם לראשונה כמכון מחקר ע"ש דניאל זיו ב-1934, על-ידי ישראל ורבקה זיו מלונדון לזכר בנם דניאל. בשנת 1949 שונה שם המכון לכבודו של ד"ר חיים ויצמן, נשיאה הראשון של מדינת ישראל ומייסד המכון.

תחנת הרכבת

תחנת הרכבת ברחובות נפתחה ב-1920 כתחנה בקו בירות-קהיר. רכבת הנוסעים פעלה פעם ביום עד שנת 1927, לאחר מכן פעלה לפרקים. רכבת המשא שימשה בעיקר להעברת פרי הדר מהפרדסים הרבים שהיו ברחובות והסביבה. פרי המיועד ליצוא הועבר לתחנת הרכבת בקרוניות, והן נדחפו אל התחנה בידי פועלים. הפרי הועמס על רכבות המשא שעצרו בלוד, שם עברו למסילה המזרחית שהובילה עד חיפה. התחנה שקקה חיים ותרמה תרומה גדולה להתפתחות המושבה.

רחוב מאיר ענטיין רחובות- תמר גודר- 1990

ביציאה מתחנת הרכבת - 2023

שער מכון ויצמן למדע

השער שבציור נפתח לראשונה לבאי מכון ויצמן למדע ב-1955. לפני פתיחתו, היה שער הכניסה לבית הנשיא ברחוב הנשיא הראשון ליד ביתו של השומר. לפנים הייתה כניסה אחת למכון ויצמן למדע, מהשער הצפוני ליד "הר החול", בו שדרת עצי הפיקוס שניטעו בהקמתה של תחנת הניסיון החקלאי ב-1932. כיום, יש ארבעה שערי כניסה לרכבים: בדרום, במזרח, ושניים במערב.

רחוב הרצל 234 רחובות- משה פז- 2010

רחוב הרצל 234 - 2023

מכון המחקר המדעי ע"ש "יעקב זיסקינד" במכון ויצמן למדע

בני הזוג ויצמן הזמינו את הצייר ראובן, ידיד, לטקס הקמת מכון ויצמן למדע ב-1949, בו חנכו את מכון המחקר המדעי- "בית יעקב זיסקינד". ביק כתליו נבנה "ויצק", המחשב הראשון במדינת ישראל, שהחל לפעול ב-1955.

מכון ויצמן למדע - ראובן רובין - 1949

ראובן צייר את הנוף הנשקף ממרפסת ביתו של ידידו ויסגל. מימין נראה מכון המחקר ע"ש דניאל זיו בצבע ירוק, בשל צמח מטפס העוטה את חזיתו, ברקע כרמי השקדים והפרדסים, וביניהם שדרות עצי ברוש נישאים. ממרחק בראש הגבעה נראה בית הנשיא - "הארמון", כפי שכינהו ילדי המושבה רחובות.

מראה מכון ויצמן ממלון ליאונרדו בפארק ההייטק - 2023

מכונית נשיאותית של נשיא המדינה ד"ר ויצמן

בשנת 1950 העניק הנרי פורד השני מתנה לד"ר חיים ויצמן: מכונית פורד לינקולן קוסמופוליטן מלכותית, אחת מתוך סדרת ייצור שכללה 18 מכוניות מסוג זה, ואשר יוצרו על-פי מפרט מיוחד שתוכנן בשביל נשיא ארה"ב. המכונית שימשה כרכב השרד הרשמי של נשיא המדינה,

בית הנשיא - מכון ויצמן למדע - צבי תדמור - 2018

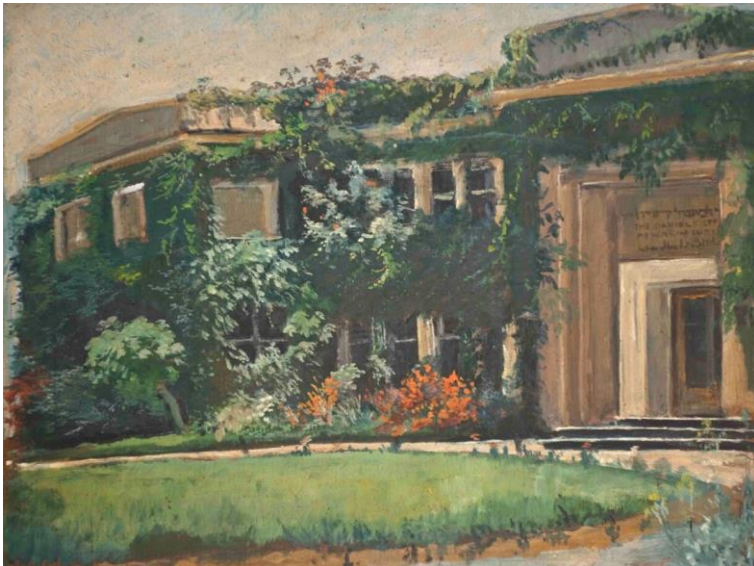

לאחר מותו של ויצמן,
בשנת 1952, הוצבה
לתצוגה בבית ויצמן.
חברת "דלק מוטורס"
יחד עם "פורד מוטור
קומפני" שיפצו ושמרו
את המכונית.

מכונית הנשיא ויצמן - 2023

מכון מחקר מדעי ע"ש דניאל זיו

חיים ויצמן החליט להקים את המכון למחקר מדעי ברחובות בשל חילוקי דעות עם יהודה לייב מאגנס, ה"קנצלר" של האוניברסיטה העברית. ההחלטה התיישבה עם הצעת ידידו יצחק וילקנסקי, מנהל "תחנת הניסיון החקלאי", להקצות לו 20 דונם להקמת המכון. ויצמן גייס את הכסף לבניית המכון, להצטיידות המעבדות ואחזקתן מהלורד זיו, שנרתם לעזור לו ולהנציח את זכר דניאל בנו בתרומה של 20,000 לא"י.

מכון המחקר ע"ש דניאל זיו - מרים טורנובסקי- 1951

המכון נחנך ב- 1934. בין המברכים היה הנציב העליון הבריטי, סר ארתור ווקופ, שקרא מברקי ברכה שהתקבלו מראש ממשלת בריטניה והשר לענייני מושבות. ויצמן ציין כי פעולותיו של המכון יכוונו לשיפור החקלאות באמצעות טיפוח גידולים, בעיקר בצמחי תעשייה ורפואה. יוקדש מקום לתעשיות החלב, ההדרים, המשי והטבק, לסינתזה של חומרים כימיים שיש להם ערך בריפוי, למחקר פוטו כימי ולסינתזה כימית בעזרת קרני השמש.

מכון המחקר ע"ש דניאל זיו - 2023

בית הנשיא ויצמן

בית הנשיא חיים ויצמן תוכנן בידי האדריכל אריך מנדלסון בסגנון בינלאומי אקספרסיוניסטי. חנוכת הבית נערכה בנובמבר 1936. בלאנש דאגדיל, אחייניתו של לורד בלפור כתבה על התרשמותה העמוקה מהבית: "הגענו בשעות ערביים... כאשר הצבעים מקבלים עזות שלא מן העולם הזה וקירות לבנים בוהקים באור ירחי. מן הדלת הפתוחה זרח אור זהוב- רקע לאדון הבית הנחמד הזה וגבירתו שקדמו את פנינו. כאשר עברנו את מפתן הבית, הייתי כבר בטוחה בהתרשמותי... כי לפני עמד הבית המודרני האצילי ביותר שראיתי מעודי- בית התואם היטב את ייעודו, ויותר מכול, המייצג את בעליו באורח מושלם. כמותם, הבית הוא נכס לאומי, וכך... חושב גם כל היישוב בארץ ישראל."

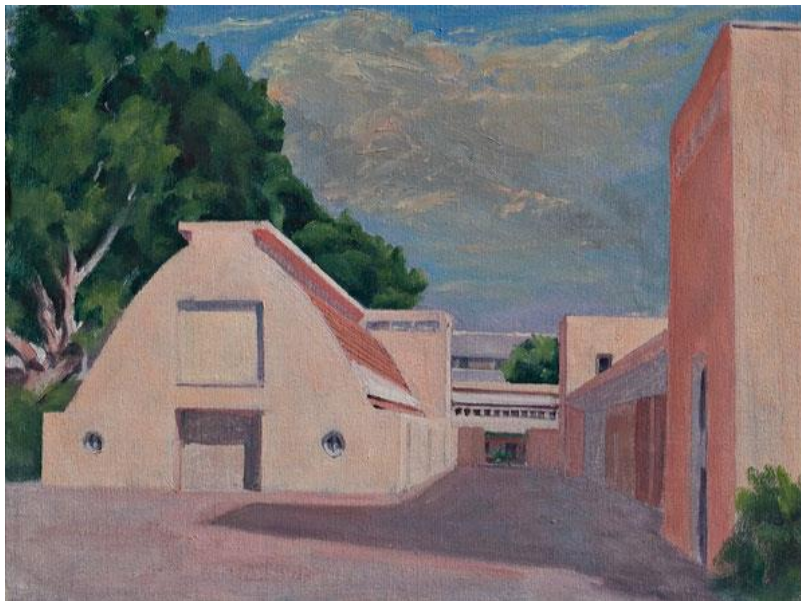
מכון ויצמן למדע רחובות- שלום פלש- 1992

בית ויצמן - 2023

מכון וולף לתהודה מגנטית במכון ויצמן למדע

זהו אחד המבנים המעניינים שבנה מנדלסון בארץ ובעולם ב- 1939 במתחם שכלל שלוש מעבדות. בתחום של בנייני תעשייה ומחקר זהו מבנה ייחודי בכל קנה-מידה. גג הרעפים המקומר בחדות הוא היחיד מסוגו בעבודותיו של מנדלסון. הוא מזכיר מבני ממגורות ומפעלים אירופיים, שהיו נפוצים בראשית המאה ה- 20.

שררות בלוך מכון ויצמן למדע- שלום פלש- 1991

בדומה לבית ויצמן, השואב את השראתו מצורת אונייה עם חלונות עגולים, הבניין הזה הוא מעין אונייה גדולה העומדת הפוכה- כשגחון ה"אונייה" משמש גג לבניין. המתחם שוקם ב- 1997 ובמקום פועלת מעבדה לתהודה מגנטית למחקר ביו-רפואי על-שם אילזה כץ.

מכון וולף - 2023

מאיץ החלקיקים- מכון ויצמן למדע

מכון ויצמן למדע רחובות-שלום פלש - 1990

מאיץ חלקיקים הוא מתקן המגביר את מהירותם של חלקיקים על ידי העברתם בשדות חשמליים ומגנטיים. הגברת המהירות שקולה למתן אנרגיה קינטית גבוהה לחלקיקים, המאפשרת ביצוע ניסויים פיזיקליים מגוונים. מאיץ החלקיקים על-שם קופלר, המבנה הגבוה והלבן בלב מכון ויצמן, משמש כסמל למדע ישראלי. המאיץ הוקם ב- 1976, ופעילותו הופסקה לפני שנים אחדות.

עובדה זו מעידה יותר
מכל על ההצלחה
המדעית של ישראל.
המאיץ נבנה כאשר
פיסיקאים במכון ויצמן
חיפשו דרך להאיץ
גרעינים בכדי לחקור
את האינטראקציות
שלהם זה עם זה ואת
המבנה הפנימי שלהם.

מאיץ החלקיקים - 2023

בית האמנים רחובות

בית באר ולידו בית אריזה בפרדס שוורץ ניטע ב - 1933. כאשר הפסיקו לארוז תפוזים הפך המקום לבית דפוס, בו הדפיסו את ניירות העטיפה לפרי הדר JAFFA. היום משמש בית האומנים כסדנא ליוצרים בתחומי האמנות הפלסטית בעיר רחובות.

רחוב כרמל 78 רחובות- שלום פלש- 1991

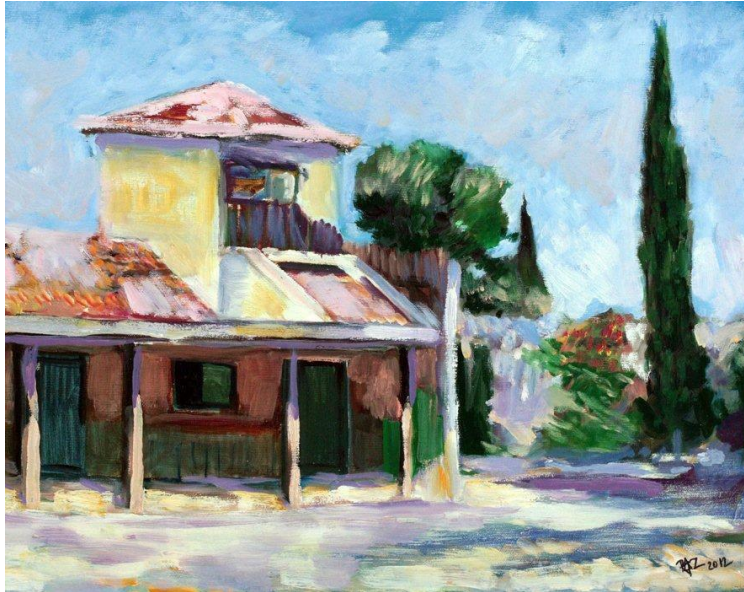
בית האמנים - 2023

פרדס זלמן מינקוב ומוזיאון הפרדסנות

זלמן מינקוב היה חלוץ הפרדסנות ברחובות נטע ב- 1904 את הפרדס הראשון ברחובות. העסיק פועלים עבריים בלבד. פרדסו היה מקום למפגש של פועלי העלייה השנייה. המוזיאון, אחד האתרים החשובים והמעניינים בתולדות ההתיישבות בארץ מספר את סיפור מפעל הפרדסנות בארץ ישראל כולה.

מוזיאון הפרדסנות ברחובות

זלמן מינקוב חלוץ הפרדסנות ברחובות נטע את הפרדס הראשון ברחובות ב- 1904. הוא הקפיד על עבודה עברית בפרדסו. במקום חצר מוקפת חומה עם כניסה מפוארת, שער פלדה וסביל מים לצידו. שוקמו הפרדס, בית האריזה, מבני המשק והמגורים, באר מים והמנוע לשאיבתם והולכתם לבריכת האגירה.

רחוב אבינועם נחמני רחובות- משה פז - 2012

שוקמו תעלות להעברת מים להשקיית הפרדס. הותקנו מסילה וקטר עם מכלים
(טרזינה), ששימשו בעבר להוצאת הפרי מהפרדס.

הדרכת ילדים במוזיאון הפרדסנות - 2023

שער הכניסה לפרדס הראשון של זלמן מינקוב

הכניסה לפרדס מינקוב היתה מדרך הים. היה שער ברזל מפואר, בחזיתו הותקן "סביל" להרוות צימאונם של עוברי אורח. בפרדס עבדו כמה אישים מפורסמים של העלייה השנייה: יוסף אהרונוביץ (עורך "הפועל הצעיר", בן ציון ישראלי (ממייסדי כינרת),

רחוב אבינועם נחמני- עמיחי גורי- שנות ה-70

המשוררת רחל, שהחליטה "לנגן במעדר ולצייר על האדמה" עברה כאן הכשרה חקלאית ראשונה; נוח נפתולסקי, איש הצמחים, הופקד על מערכת ההשקייה והתגורר בפרדס, זוג חברי ה"שומר" חוה וזלמן אלון (אסושקין) שמרו בפרדס וגרו בו, ועוד רבים אחרים.

שער הכניסה - 2023

הטרזינה, בפרדס הראשון ע"ש זלמן מינקוב

בטרזינה פינו את מכלי התפוזים מתוך הפרדס למקום ריכוז ומשם הובלו לבית האריזה. הילדים היו מתגנבים לפרדס ומשחקים בה. "והטרזינה? כלום, ניטשה עלובה זו. שוממה לבטלה וענוגה להעצב? הה, מה עולה על דעתך? כל הזמן תמיד במרכז, כמובן. הכל רץ סביבה. כל הזמן אנחנו ממנה והיא מאיתנו. הפלגנו בה. הדהרנו אותה. רצוא ושוב. מטרים ספורים שכל העולם מקופל בהם. פרצנו מתוכה וחזרנו אליה בקפיצה... " מתוך "טרזינות" ברגלים יחפות, של ס. יזהר

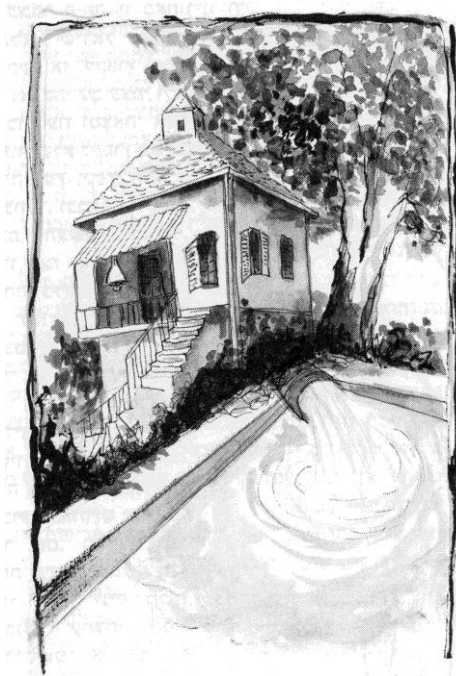

פרדס זלמן מינקוב רחובות- נעמי סמילנסקי - 1959

ה"טרזינה" במוזיאון
הפרדסנות 2023

בריכת ההשקיה בפרדס הראשון של זלמן מינקוב

רחוב אבינועם נחמני רחובות
- נעמי סמילנסקי - 1950

ילדי המושבה, נהגו להתרחץ בימי הקיץ בבריכות ההשקיה בפרדסי רחובות. אחת מהן, בפרדסו של זלמן מינקוב. את החוויה הנציח הסופר ס. יזהר: "... שהגענו אל שער הפרדס, ומחרכי המשוכה אפשר היה לראות את הבריכה שרועה, חלקה, מנצנצת, ובעיקר: מלאה עד גדותיה!... יואל חברי... בדק לדעת היכן חמורו של הבוסתנאי, שכן כחמור כבעליו - אם זה איננו גם זה איננו, וקרץ לי: יאללה! ... ואנו על גדת הבריכה, זה הקיר העבה והחם שלרגליו הפכפוך הצונן של המים ולוע הצינור שחור המקיא לתוכה סילון לבן וקוצף...

את הבגדים הטמנו - על כל צרה שלא תבוא -...ומיד דהרנו ובאנו וזינקנו אל המים
הטהורים. נו, ומה? אכן, מי שלא יודע טעמה של רחיצה בבריכה צלולה, בצהרי יום
צלול, כשזה קצת אסור... "מתוך" הרחיצה בבריכה".

בריכת ההשקיה - 2023

דרך הים

דרך הים "ויא מאריס" קדומה. זכתה לשם זה, כי עברה בנתיב שהוביל מיבנה לעבר רמלה ולוד. הדרך עברה למרגלות המדרון הדרומי של "הר החול", נמשכה צפונה-מזרחה, דרך מכון ויצמן, עד חרבת אל בד, ומשם לרמלה. בשטח מכון ויצמן למדע, מול שער הכניסה של פרדס מינקוב, נמצאו: ריכוז של אבני בד ואבן ריחיים, גת קטנה ויפה מרוצפת אבני פסיפס. נחשפו קברים ושרידי מבנים וקרמיקה ביוזנטית וערבית קדומה.

דרך הים, ליד מוזיאון הפרדסנות- שלום פלש- 2003

דרך הים, ברקע מלון ליאונרדו בלב פארק המדע של רחובות 2023

בית האריזה, בע'ור-נאדה, עמק בקעת הטל

זלקינד סטולבוב, חי באנגליה, היה ציר בקונגרס הציוני. מאז 1919 בא מדי שנה לבקר בארץ. ב- 1927 ייסד את חברת המניות "אנגלו-פלשתיין פרי הדר" במטרה לפתח את ענף הפרדסנות בא"י. לרחובות בא בשם קבוצת משקיעים יהודים. בעזרת נציגיו משה סמילנסקי וטוביה מילר, קנו אדמה משייח' הכפר הערבי זרנוגה ונטעו בה פרדסים.

גינות סביון רחובות- לודוויג בלום - 1934

שתי בנותיו של זלקינד התיישבו
ברחובות והקימו בה משפחה.
זלקינד מינה את חתנו מרדכי
בשיסט מראשוני הפרדסנים,
שנישא לבתו רבקה, לנהל את
החברה. יותר מאוחר זלקינד
הצטרף אליהן ועל פעילותו
הציבורית ותורמתו לפיתוחה
של העיר הוענק לו תואר "יקיר
רחובות" וקראו רחוב על שמו.
בית האריזה בו ארזו הפועלים
את הפרי ליצוא נבנה ב- 1932.
לודוויג בלום, קרוב משפחתו בא
לבקר בבית האריזה התרשם
וצייר.

כפר גבירול ואל-קוביבה

כפר גבירול, לפני הכפר הערבי אל-קוביבה, נכבש במלחמת העצמאות. בפינה הדרומית מערבית של הכפר, בלב הפרדסים נמצא "תל מוסה שהין" היא תל שלף "אלתקה" שנזכרת במקרא כעיר בנחלת שבט דן. נמנית עם ערי הלוויים. כיום, השכונה המערבית של רחובות.

אל- קוביבה (כיפה קטנה) - כפר גבירול

אל-קוביבה, כפר ערבי על שם כיפה שהייתה מעל קבר נבי גנדה, הערבים מייחסים אותו לקברו של גד, בנו של יעקב. לדעת חוקרים כאן הייתה "פקיעין" מקום מגוריו של רבי יהושע בן חנניה, מחכמי יבנה. הבתים על תל שלף הם בתיהם של מוסא וריפעת שאהין מהכפר אל קוביבה.

תל שלף, אל קוביבה- תמר גודר- 2003

תל שלף, רחובות - 2023